

Володимир Возний

ШЛЯХАМИ МИНУЛОГО

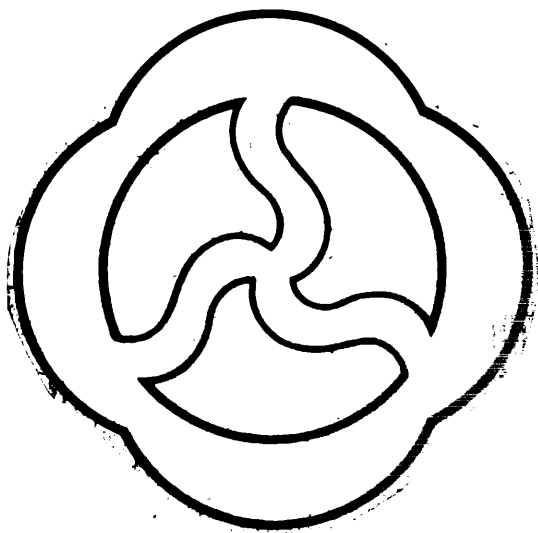

5-

ETHNOGRAPHIC MAP OF UKRAINE

В. Возьний
ШЛЯХАМИ
МИНУЛОГО

Володимир Возний
ШЛЯХАМИ МІНУЛОГО
РОЗПОВІДІ, ПЕРЕКАЗИ ТА ЛЕГЕНДИ

НЮ ЙОРК

В-О
ШЛЯХ

1970

B. Bozarslan

ВСТУПНЕ

Слава українського Поділля походить не лише від самого багатства й урожайної землі - чорно - зему, чи від приповідки, що "На Поділлію — хліб на кіллю", але й історичним минулим славиться Поділля, як перлина багатії та чудової української землі.

Не все ми знаємо, і не всі про те знати хочемо, але, якщо в нас — побіч любови — буде ще й бажання пізнати минуле нашої землі, тоді ми ще багато можемо додати до прослави минулого України.

Поділля - це шпихлір золотої української пшениці, яка славиться на весь світ, і, яку тепер загортає для себе наш окупант - московська безбожна комуна, що загарбала, майже всі українські землі й висисає з них соки для збагачення московського нахабства та звірства, а в парі з тим ожебрачує нас духово і матеріально, бо не лише загарбує багатства землі, але викрадає також і багатства українського духа, українського генія,

культури, мистецтва та науки і привласнює все те собі наче власні московські скарби, в додатку ще пускає світові блахмана, кажучи, що все те "руське".

Багата земля і всі її надри використовуються, не для зросту, добробуту і слави України, але її катів московських. Добувають залізо, золото, марганець, живе срібло, руду мідяну, вугілля і інші дорогі кспалини - і все те добро враховано в багатство ворогів-окупантів України.

Всіх визначних українських мислителів, поетів і мистців та винахідників — або знищують, зараховують до "руського" генія, або так їхню творчість спотворюють, щоб майбутні покоління не могли їх пізнати, хто вони були по змісті своєї дії та праці.

Навіть Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, а навіть Григорія Сковороду - так "підмальовують", перекручують їхні твори і фальшують, щоб осталася форма ніби українська, але зміст "руський".

Така насильна забріханість московських узурпаторів пролазить і промиває мозки людям, необізнаним з дійсністю задрипаної Московії.

А все ж Україна не скорена, хоч поневолена !

Так хочеться чимось їй допомогти, якось спричинитися до поправи долі українського народу.

В надії, що і я чимось прислужуся до закріплення української Правди в світі, пишу ці рядки, щоб ними пригадати собі, і другим, славне минуле не лиш Поділля — моєї вужчої Батьківщини — але і всі частини Соборної України, яку під сучасну пору ожебрачують наші вороги так жорстоко, як ніколи перед тим.

Та й тому буде кінець! Прийде зміна на краще, і ми та наші насадки заживемо ще вільним життям на своїй землі, в Соборній Самостійній Українській Державі.

Це станеться ще скоріше, як не один із нас сподівається.

Лиш витривати, боротися і перемогати!

...Н а м Б о г п о м а г а є !...

ДЕЩО ПРО СЕБЕ

Я прийшов на світ в серці Західного Поділля в селищі Дарахів, повіт Тереховля.

Славна та Тереховля своїм минулим, яке нагадувало себе не лише великими звалищами й оцілілими стінами, колись величавого Тереховельського Замку, але й розповідями—легендами та переказами про Тереховельських князів,— Василька та інших, які оповиті таємницями, болячими пригодами і негодами, що призвели до осліплення Василька ж своїми братами...князями. Ті, і їм подібні міжусобиці спричинили занепад не лише предківської слави, але і власної держави.Тож кожний має право й обов'язок подумати над тим і сьогодні. Чому??

Вся Тереховельщина є свідком слави дідівщини й пригадує нам своїми замчищами, могилами, святинями та цвинтарями - місця тих, що обстоювали в минулому українську Правду.

Дитячі роки провів я на рідній землі свого вужчого світу — Поділля, і мав не лише нагоду, але радше якесь душевне бажання пізнавати все те, що

було покрите пилом забуття,- головню мене інтересували замчиша, руїни й навіть назви поодиноких, історичних місць, чи й назви громад, сіл та поселень.

Мій рід походив із Східної України. А його історія розповідає, що мій пра- пра- прадід осівся на тім закутку Поділля випадково.

Я не здобув вищої освіти, і це не поменшувало в мене заінтересування до нашого минулого. Я завжди бажав знайти причину тієї химерної долі нашого народу, що в минулому зазнавав такої великої і слави, поваги та могутности в світі, і так опісля в наслідок міжусобиць та ворожих нападів - утратив, не лише славу – але й незалежність та державність!

Сьогодні понад 50-мільйонова нація українська є поневолена своїми сусідами – москалями. Ізраз це доказ, що не лише винні в тому вороги, але й ми не без провини.

У своїх писаннях я хочу всього потрохи порушити, що нуртує у моїй душі, а також хочу дійти до часу, коли мій предок поселився у Дарахові.

А в т о р

ЗАПИСКИ МИНУЛОГО

Нашим найбільшим ворогом і гробокопателем у минулому та на сьогодні була і є Московщина. Давно були її князі, царі та всякі "самодержці", а тепер - диктатори - "пролетарі" та всякі держиморди - придушують Україну і її нарід всякими вигаданими благами до покори й тієї сторожкої "дружби народів", яка нам усім боком лізе.

Московщина, як витвір євро-азійської мішанини й монгольської крові, від самого початку свого постановня знаходилася в тому доброму положенні, що її північні та почасти східні кордони, були самою і природою та положенням забезпечені, і тому ж московські князі-деспоти, мали вільні руки для стабілізації країни в нутрі. Всякі міжусобиці були в них криваво здушувані, і їх князі-деспоти завжди мали досить сили упокорити непокірливих рабів.

Те упокорювання та жорстокість витиснули на лобі москаля рабську відданість своїм деспотам і батюшкам, і вони так до неї призвичаїлися, що їм під тим ярмом було добре і змін вони не бажали.

Україна ж часів Київського Князівства мала інші звичаї. Український нарід не був призвичаєний до деспотизму, і тому в нас бували за часті "мятежі" і спори та міжусобиці, які привели, при допомозі тих зовнішніх ворогів - до занепаду цієї держави.

Для москвинів північ була забезпечена холодом, непроходимими тундрами і морем. Північно-східні простори були тим вакуумом, який послужив пізніше московській експанзії і породженні імперіялізму.

Лише захід та південь стояли забором проти Московії.

Коли ж з південного сходу прийшли татари, то та неволя якимось чином не була такою нишівною для москалів, як вона була напр. для України. Москвини радо пішли на поклони до татарських ханів, одержували "ярлики" на службу, і далі володіли з ласки татарського ханату. Вони з ними здружилися навіть та жили до часу, коли не скинули тієї залежності з себе та ще й поширили свою деспотичну владу далі на схід.

Колиж пізніше москвинам почали наносити багато пакости поляки, шведи та козаки, то обставини так склалися, що москвини подолали ті труднощі і вийшли з тих воєн ціло. Всякі "смути" таки не завалили тієї наростаючої тюрми народів, якою почала ставати Москва.

Московська деспотія таки вдержалася на поверні і ніколи не була настільки захитана, щоб можна було її в зародку завалити.

В Україні за Княжої Доби - радили радою та вічем, а найгірше, - ділили свою державу - батьки- між синів та помагали полагоджувати спори при допомозі чужинців, яких запрошували собі на загибель.

Не крашу політику унутрішню провадили також наші предки за часів Галицько-Волинської Держави. Вистане згадати долю князя Василька Теребовельського...

В нашій історії можна вчитати, що в часи Козацької Держави, запорожці-козаки, як вибрали в себе старшину-отамана, чи й гетьмана, - то посипали йому голову попелом, ніби на знак покори і "демократії"... Тож Україна, як чайка при битій дорозі, занепадала, а Московія зростала в силу, - нишила "віча", напр. в Новгороді та вирізувала тих, що хотіли "демократії".

Тож вже за царя Івана III. московське царство вже було майже вповні оформлене, і стало з татарської провінції Золотої Орди - окремим твором тиранів.

Іван III. не лише оформив тиранію, але ще й зібрав та приєднав до неї майже всі тзв. московські землі в одну державу тиранів-самодержців. Він покорив частинно Литву та дещо від неї загарбав, як своє... і далі почав посягати по інші сусідські землі і "городи", даючи початок розвитку московського, жорстокого імперіялізму.

Обшарпано також частину північно-українських земель та знищено українську північну провінцію - Новгород.

В додатку , як Іван III оженився і посвоячився з дочкою грецького цісаря Палеолога,- в закруті го-лови від тих успіхів, проголошено Москву " третим Римом" , бо перші -два вже були впали; властивий і перший Рим , Впав 476 року,другий Рим -Візантія (Царгород)- впав 1453 року,- і так постав "третий" Рим московського покрю.

Цікаво, що й наступник Івана III. Василь III. та Іван IV. Лютий дали "обдаровували" своє царство в формі чергових підбоїв - Казань та Астрахань в рр. 1552 та 1558, а в 1569 році "освятив" свій рим та вирізав вільнолюбних новгородців упень, а що осталося, тих порозкидував по "царстві", щоб і сліду не осталося з тих, що любили волю...

Таким коштом творилося те царство сатани, жертвою якого впала і воля та державність української нації.

Бог дав Україні гетьмана Богдана і перемогу над поляками, а чорт запровадив Хмельницького до Переяслава, і віддав в обійми московського ката. Угода Хмельницького з Москвою у Переяславі 1654 року — це вершок нещастя для України, фатальні наслідки якого тягнуться кривавим шнуром і морем сліз аж по наші дні. Та Москва сльозам не вірить!
Г о р е П е р е м о ж е н и м !—казали римляни...

Московські царі, наче казкові опирі, винишували волю не лише українського народу, але й інші народи падали жертвою московського молоха, який винишував сусідні народи, по черзі; одних підступом, інших брехнею і силою, залякуванням, обіцянками "грушок на вербі" та огнем і мором поневолював Азію і Європу, і так домосковського порога почали не лише українці нести свої голови, але і всі дурні інших народів на те, щоб поплисти ручаєм та зіллитися в "руссі́м морі".

Москвини зуміли піддурити, обманути та перехитрити мудріших і глупіших від себе.

Москвин ставив Богові свічку, а від чорта брав ножа і "навертав" непокірних служити "православному" батюшці-цареві, що ставав богом на землі для своїх рабів і головою православ'я, як світового центру.

Багато українських учених -церковних діячів та й світських умів, пішли у Москву навчати бородатих та брудних кацапів письма та слова божого, і там наклали головами та пропадали в московських болотах.

Відрізана від західного світу, культури та цивілізації, Москва на трупах поневолених народів зростала в силу, розбудовувалася та кріпшана і безтурботно й безперерійно поширювала свою імперію тиранів.

СПРОТИВ МОСКВИ

Не можна б твердити, що зростання та навестовування московської імперської тиранії не мало проти себе опору та спротиву. Був опір та негудавання, але не було досить сил, або бракувало організованого та витривалого спротиву, котрий у тім випадку міг би був захитати й завалити ту тиранію в початках її наростання.

Всі пізніші спроби довести до упадку деспотичних самодержців московського царства, ніколи в тих часах не х давали надії на успіх , бо завжди з тих небезпек московський царський трон виходив ціло. А, звичайно після такої невдачі противники царату зазнавали ще більшого терору й опричин та різних тортур і це застрашувало та зневірювало опонентів .

Самодержавя вдержувалося терором, підлабунюванням, донощицтвом та рабським вислужництвом боярства та попівства, не говорячи про о селянство, яке було вповні закріпошене.

Доля якось сприяла московським тиранам. В практиці показалося, що та мішанина фінсько-татарсько-словянської крови- була дуже хитра, вперта та скрайне жорстока, безоглядна та мстива й підступна, і вона мала не лише снагу, але й силу

жорстоко промошувати шлях до влади по трупах і крові навіть власних дітей. Такої жорстокості не бувало ніде в Європі.

Всякі "ухили" москвини винищували в зародку дуже послідовно, пришиваючи кожному противникові "ізмену", і за те катували на смерть, або, в крашому випадку, висилали на "усміреніє" в тайги непроходимого Сибіру, на Соловецькі острови й інші підбігунові тундри на повільну й неминучу смерть.

Так царі-сатрапи вибирували чужі землі та поневолювали всіх мешканців, включаючи їх "добровільно" до московського "государства", яке, назовні було підмальоване "всесловянством" й ідеєю "православ'я", головою якого став московський цар - сатана.

Забріханістю, терором, закріпощенням і повним запереченням волі для людини й підбитих і стероризованих народів, - розросталася та імперія московських деспотів аж до часу її загибелі й упадку царату.

На жаль л и ш е царату...

Український нарід довгі сторіччя вів нерівну боротьбу з московськими узурпаторами. Боротьба ще не закінчена. Вона ще триває, хоч формально царів уже немає. Україна жде на перемогу!!

ВІД ПЕРЕЯСЛАВА ДО НАПОЛЕОНА

Коли ж Україна попала під московську опіку за часів гетьмана Богдана Хмельницького, ні сам гетьман, ні його дорадники, словом - ніхто ані не вірив, ані не сподівався, що Москва так "пригорне до своїх грудей" Україну, що нам кости трішати й друхотатимуть довгі сторіччя.

Тож не диво, що наш нарід відразу почав ставити збройний спротив проти московської "опіки". За часів гетьманування Івана Виговського прийшло до війни з москвинами, 30.000 яких під Конотопом наложило головою. Сталася та славна подія вже в 1659 році, але і тоді, перед московською перевагою встоятись не було сили.

Нам не пошастило раз назавжди скинути ненависне московське ярмо, яке лише починало відатися в шию нашого народу.

Московські сатрапи зуміли і тим разом перехитрити, поділити та накинути нам свою волю.. Предки наші "купили" московську брехню за правду, й одні попринимали "дворянство", а інші - пішли в полковники й принимали села ніби в "дарунку" москво-царської ласки (а царі щедро роздавали чуже добро!), й пішли на послуги катам за шматок гнилої та ще й чужої ковбаси,— а решта - були прикріплені до панів, як їхні наймити та раби московських лакеїв.

Гетьман Богдан Хмельницький

Союз Хмельницького з москалями в Переяславі,

Україна, нарід якої мав славу волелюбної і багатой, великої та культурної нації, поступенно почала попадати політично в московське ярмо, а соціально-побутово — в нечуванну кріпаччину, яка тяжіла довгі віки над, колись, свобідною українською людиною.

Так виглядала одна сторона медалі. Друга сторона медалі вказує нам і на боротьбу на розрухи та протимосковські повстання, а це давало наступним поколінням надію на кращі і вільні й славні часи, які настати мусять, бо нарід бореться, а хто бореться, той ще живе!

Боротьбу провадив наш нарід спонтанно та організовано, в залежності від можливостей та й обставин. Одначе нам не шастило. Ми не були в тій боротьбі всі разом у наступі! Це рішало!

Навіть збройний виступ гетьмана України І. Мазепи та його союзника шведського короля та великого воїна, Карла XII . в 1709 року під Полтавою закінчився невдачею. Ця невдача була водночасно найбільшим тріумфом московських сатрапів, головню царя, Петра І.

Для гетьмана Івана Мазепи та для України, — бій під Полтавою був поразкою, еміграцією та політичною смертю на довгі роки...

Іван Виговський.

І. Кейван. Портрет Івана Мазепи

Гетьман України Іван Мазепа

Дня 2 вересня 1709 р. на чужині, в Бендерах в Бесарабії, помер гетьман України Іван Мазепа, тяжко прибитий невдачею бою під Полтавою 7 липня 1709 р. На гетьмана по смерті Мазепи обрано Пилипа Орлика.

Москва викляла Мазепу, а Україна прокляла Москву! Такий фінал бою під Полтавою 1709 року...

І після Полтавського бою український нарід не тратив надії на своє визволення. Маємо багато доказів на те з політичної акції Пилипа Орлика та й пізніших гетьманів України. Хоч вони бували "наказними", але не всі і не завжди вони в більшості виконували волю Москви; бували між ними також українські патріоти. Та того було і замало і запізно, щоб можна було нагло змінити долю українського народу.

Московські царі та цариці все робили, щоб не лише приспати наш нарід, але, щоб його змосковшити; щоб з "малороса", зробити готовий тип "кацапа"; щоб усе змішати, знівелювати та поставити Україну в кутку московської імперії, як "Малоросійську губернію", яку московські сатрапи могли б знасилувати до схочу і зовсім безкарно.

До такого страшного та незносивого стану довела Москва Україну. Стан страшний, понижуючий і виснажливо-вбивчий.

Ні "Малоросійська Колегія", ні наказні гетьмани, ні заборони, ані "укази" не могли викреслити української нації із списку живих!

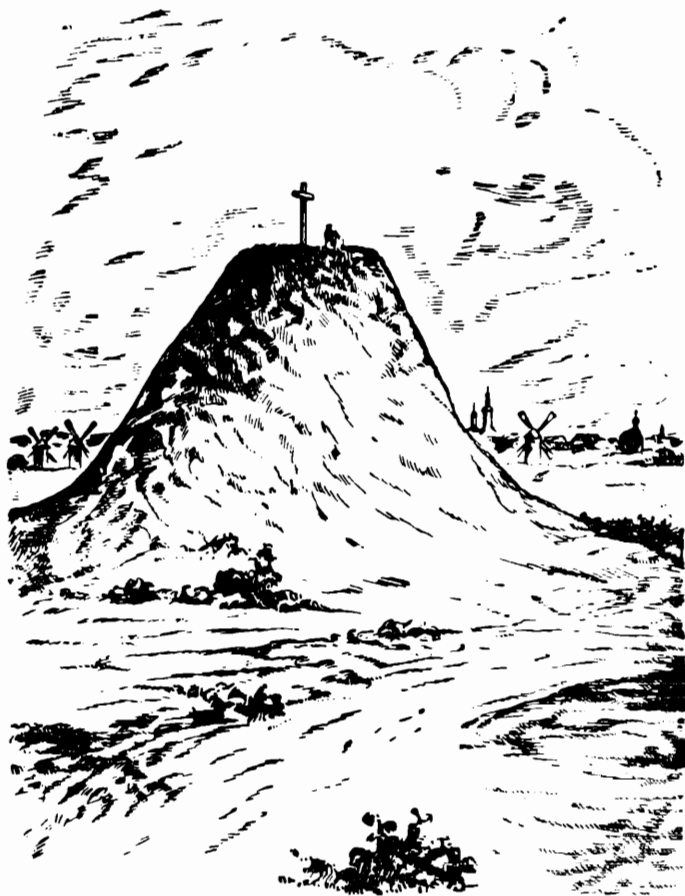
КОРОЛЬ ШВЕЦІЇ КАРЛО ХІІ.

Московські царі покасували не лише Гетьманшину, вони знищили та поруйнували також Запорізьку Січ в 1775 році, саме тоді, коли народжувався воля і самостійність ЗСА, тоді москвини угроблювали Україну та касували останки її незалежності та обернули батьків і дітей України в рабів московської імперії.

Найкраші сини нашого народу мостили своїми кістками шляхи й будували нові столиці для тиранив. Український геній був знасилюваний та кинений на поталу московським псам на жир. На кістках козаків постав Петербург, а інші гинули на побоевищах у Азії, в Криму, а ще інші коротали, враз із останнім кошовим Запорізької Січі - Кальнишевським, у соловецьких каторгах. Так розправлялася Москва з Україною і її духом!

Майном, кровю і кістками українського народу промошувала собі московська тиранія шлях до Сибіру й на Далекий Схід.

Всякі протести, спроти й заворушення та й непогоджування з московським насиллям, - кара - лися негайно і жорстоко московськими опричниками смертю та висилкою в сибірські підбігунові тундри на "поширення імперії", а фактично на холодну смерть, як не фізичну, то національну, бо така була політика московських царів: поневоляти, обезголовити та винародовити, щоб усі втопилися в "русскім морі".

Могила під Полтавою.

Хоч Москва з Польшею поділилися 1663 року в Андрусові Україною, то й той поділ свідчив, що московські сатрапи не думали боронити Україну перед Польшею, але погубити її враз з Польшею на всі часи.

За сотню літ пізніше, Польща зазнала подібної до України, долі; її також поділили в 1772 р у тзв. 1-ім Розборі Польші, а решту докінчено в 1775 році. Тож і польського "моцарства" не осталося на політичній карті світу (Європи).

Однак для українського народу полекші не було. Бо всі ті землі, що їх загарбала Москва, попали в ще гіршу неволю, як була перед тим неволя та ярмо польське. Лише землі, що попали під Австро-Угоршину, зазнали певних полекш. Якраз на тих землях настало відродження. Галичина стає "Піємонтом"- осередком відродження для України.

Постава українського народу супроти московської імперії, яка заволоділа більшістю українських земель, - була пасивно-ворожа. Москва все бажала заперечити не лише саму назву, але теж національну приналежність. Завдання московських гнобителів було поневолити і вимазати український нарід не лише з політичної карти Європи, а стерти його з лиця земної кулі зовсім!

Однак Україна бажала жити і в і д е р ж а т и !

Ми кладемо велику вагу на всякий спротив, що його український нарід виявляв супроти московського поневолення на всіх просторах та за всі віки своєї неволі.

Саме той спротив був тим свідоцтвом - і ним остався, - що нарід, хоч і поневолений, але доки він не мириться з своєю долею, доки повстає проти поневолення, доки він змагає до 'Відзискання' волі і незалежності, - доти даний нарід живий та творчий і він таки здобуде для себе волю і крашу долю.

Спротив ~~нашого народу~~ бував дуже пасивний, не-виразний і не голосний та майже невидний, однак він був і тому українська нація не розплилася та не втопилася в московськiм морі, у тій кромішній тюрмі й безпросвітній неволі!

В нашій історії ми можемо знайти багато доказів на те, що на протязі тих довгих століть нашого поневолення москвинами, - не було ані одного в окремім поколінні, котре б не виказувало будьякого протимосковського спротиву!

Рогонь незалежності завжди палав у серцях та умах найкращих синів нашого народу, і ніколи не погасав і не переставав жевріти, без огляду на утиски й "укази" московських деспотів.

Тож Україні вічно бути, про Україну всім почути!

Коли б поставити питання: Чи Україна була приготована повстати проти Московії в часи походу Наполеона Бонапарта на Москву?

З усією відповідальністю мусимо ствердити й подати відмовну відповідь, бо фактично тоді Україна сама не могла виступити тому, що ані не було до того підготовки, ані не було якогось народного провідника-трибуна, ані не було від Наполеона Бонапарте заклику, спонук доповстання України проти Московії! Нарід український і не міг би сам без провідника повставати, бо його національна свідомість була винишена, а чуйність політична приспана !

Щоправда, між поодинокими українцями не бракувало таких, що співчували перемозі Наполеона над москалями, а навіть були спроби й почини активно ставати по стороні французької армії, щоб разом Москву бити, але це були спорадичні випадки, а не організовані та неспонтанні.

Нас цікавить та сторінка, як поодинокі українські козаки дивилися на похід Наполеона, як на можливого союзника бо і таких не бракувало серед тих, що самі служили в російській армії та знали добре про похід Наполеона на Москву.

СТАН В УКРАЇНІ ПЕРЕД ПОХОДОМ НАПОЛЕОНА

При кінці 18-го та на початку 19-го століття, Україна переживала найважчі часи московського закріпачення.

Москва поділила населення України на стани упривілейованих вислужників, старшин та поміщиків і священослужителів, і рабів-кріпаків, тобто селян. Упривілейовані, це ті, що за словами Тараса Шевченка – помагали москалям з матері (України) полатану свитину здимати.

Решта - на всіх языках "благоденствували" та мовчали, мов води в рот набрали, і поводитися - нижче трави, тихше води...

Траплялися ще і такі, що любили українські вареники, танці-гопачка, шаравари та деякі пісні.. Вони держали прислугу, яка могла між собою розмовляти і на "хахлацком языке".. Пізніше вони любили також одягатися у вишивані сорочки...На тім вся національна окремішність кінчалася .

Так то українці ставали лише "українофілами", але й вони хоч і не всі, – почали тужити за давніми часами; почали вибирувати старину-минуле українського народу,- упорядковувати його думи, його пісні, звичаї та весь український фолкльор і етнографізм вибирували та записували і тим дали початок культурному й пізніше - літературному відродженню України.

Кирило Розумовський, останній гетьман України.
(1750 – 1764)

Сучасник Наполеонівських походів, Іван Котляревський, хоч служив вірно батюшці-цареві, як військовий старшина, то й він зумів заспівати у перелицьованій "Енеїді", про те, славне минуле українського народу – про українське козацтво, про тих новітніх "троянців", що недавно гуляли по морях, - після втрати Трої (тобто Запорозької Січі, яку московський генерал Текелій в 1775 році знишив!).., а це вже був сміх-сміх, що зобов'язував, що пригадував і творив і відроджував нашу мову, наше письменство і нашу націю та закликав її пригадати собі тих "троянців, що покинули Трою"" - Січ. Чому? Через кого? Хто винен тій незавидній долі "троянців"?

Автор "Енеїди" удостоївся від Тараса Шевченка високого признання: "Будеш, батьку панувати
Поки живуть люди!-
Поки сонце з неба сяє-
Тебене не забудуть!"...

То були часи, коли Москва знайшла ще один гачок для ловлення "рибок" у каламутній воді. Тим разом продумано нову ідею, а це тзв. "всеслов'яноство", яка послужила до ловлення наївних душ і втягання їх до московського кітла на загибель, бо у тім кітлі мали всі ріки зіллятися разом у московське море...

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

*** 29. 8. 1769. р. † 29. 11. 1838. р.**

Те баламутство та підступне "всесловянство" набрало на гачок того часу багато розумних і дурнів та запрягало їх до московського воза, який котився, скрипів, але посувався вперед, затискав обруч і не давав тріснути, надколотись та розпастись московській тюрмі народів.

Москвини показалися неабиякими винахідниками підступу, махінацій, забріханости й придумування всяких "благ", які вели б до "спасіння батюшки царя" та "матушки Расеї".

Такі блахмани, як ідея збирання всіх слов'ян й ідея "третього" Риму, ідейка "всеправослав'я" московського типу, а далі "всесловянство" та ідейка.. "трьох Русей" і багато побічних ідейок, а все для занашення всякої волі і долі немосковських народів та для росту, сили й величі московських царів і московського народу ""богоносця". (з рогами!..)

Поставитися проти впливу тих ідейок московського покрю, було дуже важко, бо не було ані внутрі, ані ззовні сили, яка могла б висунути якусь проінше, не-московську ідею у московській тюрмі народів, де все в тому часі на всіх ~~языках~~ мовчало!

Не було політичної сили, ані духової опори в москвинів, чи поза ними, котра могла б була виступити успішно проти тиранів і їхніх апетитів!

Спорадичні протести невдоволених, бували малесеньким промінчиком на все ще не погасаючий вогонь, який де-не-де ще жеврів по закутинах московського царства, але ніяк не мав сили розтлітися у полумінь і пожар, щоб вогнем змести тиранів.

Бували випадки, що найменші заворушення теж кінчалися невдачно, бо завжди, або хтось прозрадив і застромив ніж у спину, або інші перешкоди зводили на нівець всякі спроби протитиранського виступу.

Рякі невдачі попередників, погашували спроби, до нових розрухів у майбутньому.

Україна була покрита мовчанкою, кріпацтвом та безнадійністю.

Такий був стан в Україні в часи наполеонівських воєн в Європі, такий він був і підчас походу Наполеона Бонапарте на Москву, 1812 року.

НАПОЛЕОН ПІД МОСКВОЮ

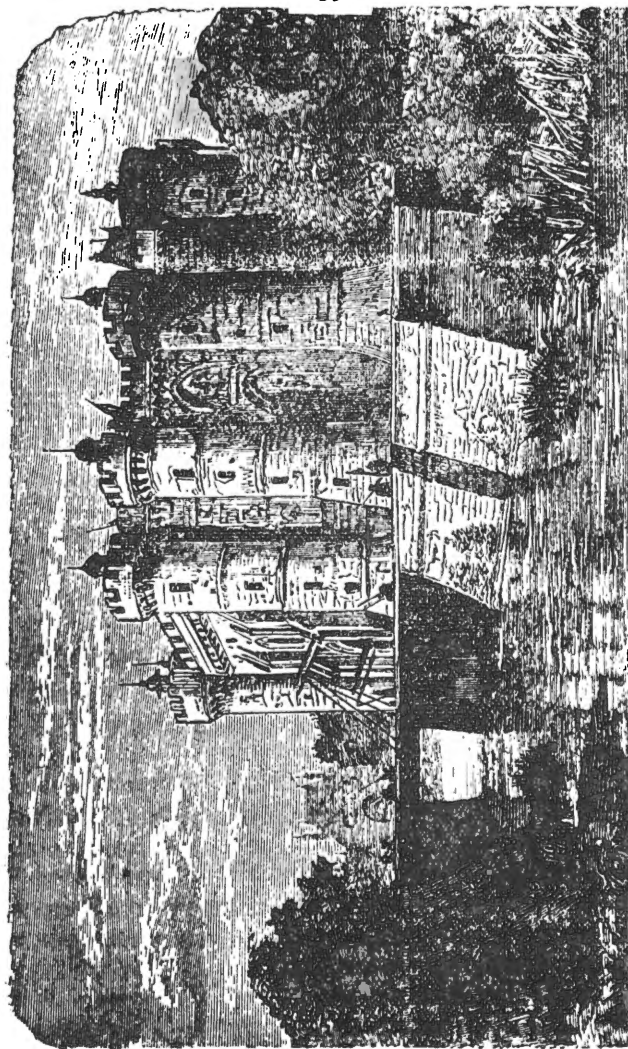
Велика Французька Революція, яка вибухла 14. липня, 1789 . року, потривала, з деякими відмінами аж до 18. травня, 1804. року; тобто.ло дня вибору корсиканця, генерала Наполеона Бонапарте, цісарем-імператором Франції.

Наполеон Бонапарте - це дитина французької революції, котра при своїм заникну, винесла на трон корсиканця,шо мав спасти Францію і від руїни і від крові, бо та револьта винишувала всі стани: багатих і убогих, революціонерів і тих, шо стояли осторонь.

Ми не будемо здержуватися над перебігом революції, але тому згадали її, бо без тієї революції, Не було б і Наполеона на троні Франції.

Тож зруйнування тюрми-Бастилії ,14. липня, 1789 року, дало початок французькій реворюції, яки винесла на поверхню нового провідника та цісаря Франції - Наполеона. Від того часу почалася нова доба не лише для Франції, але й для Європи.

До вибуху тієї революції багато спричинилися не лише важкі обставини тан неполадки в державі. Ідейне підґрунття під ту революцію подали в своїх писаннях, французькі вчені—енциклопедис

Бастилія

ти: Вольтер, Руссо, Дідро й інші, які видали великий науковий словник, зв. "Енциклопедія", - звідси й назва для її авторів "енциклопедисти".

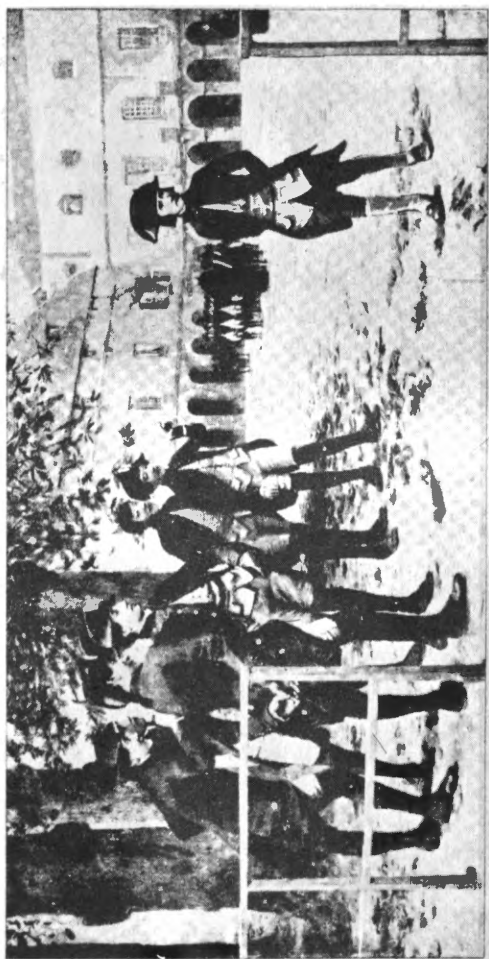
Головними постаттями тієї революції були: Робеспер, Дантон і Марат.

Тоді покотилося багато голів з плечей винним і невинним. Також дня 21. січня, 1793 року, стято голову королеві Франції, Людовикові XVI. Ще рік перед тим тзв. Конвент проголосив (20. вересня, 1792 р.); республіку, і це так підбадьорило повстанців, що вони розбили війська австрійців та прусаків, і тоді Конвент проголосив "в и з в о л е н н я в с і х по-неволенних народів!"

На жаль те проголошення у тому часі мабуть і не дійшло в Україну.

Від 1795 до 1799 року французькою республікою і военними діями кермував тзв. Директоріят, який складався з 5 ти осіб. Але незабаром блисла слава Наполеона Бонапарте, який уже в 26 році став бригадиром, а опісля вславився у боях в Італії та, головню показався його геній у Єгипті (1798). Після того він скинув і розігнав при допомозі війська Директоріят, а на їх місце він настановив 3-х консулів, першим між якими був сам Наполеон.

Розбивши Австрію, 1800 року під Моренго, Наполеон заключив конкордат з Папою Римським, в 1802 р.

ШКОЛА ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО ІМПЕРАТОРА
Наполеона приймають до військової школи.

він досягнув вибір досмертного консуля, а в 1804 р. вибрано його імператором французів.

Наступного, 1805 року побив імператор Франції австріяків та москалів під Австерліцом, а в 1806 році і прусаки були розбиті під Єною.

Побивши шераз австрійців під Ваграмом, Наполеон помирився з Австрією, розвівся з першою жінкою Йо - зефиною, й оженився з дочкою австрійського цісаря Франца І., - Марією, Люїзою, і шойно тоді скерував у поспіху свій похід проти Москви.

Похід Наполеона Бонапарте на Москву в 1812 році відбувався досить поспішно. Коли брати віддаль то з того видно, що було куди розгублювати 400.000 армію, з якою він був вибрався в похід проти Московії.

Союзниками Наполеона були польські легіонарі, що радо йшли проти московських царів, у надії, що в парі з занепадом, як вони сподівалися, - московської імперії, заблисне зірка волі для відновленої Польщі, бо в пляхах Наполеона, мабуть передбачалася і відновлена польська самостійна держава.

Тож і не диво, що польські легіоністи наставляли на тім, щоб Наполеон найскоріше перейшов польські землі й машерував на Москву, яку, як їм видавалося, за пару місяців можуть розгромити до шенту..

Страчують короля Людовика XVI (21.січня 1793 р.)

Очевидно, що польським легіонерам залежало на повнім розгромі московської імперії, і вони своє бажання переносили на силу і спроможності французьких військ.

Та практика і воєнна акція показала, що поляки мали великий запал і сильне бажання, але малу боеву силу. Свій запал вони з острахом передавали команді наполеонівської армії, бо їм же здавалося, що Наполеон може помиритися з москвинами, або в наслідок якогось збігу обставин — може завернути на захід і без більшого бою.

В польському таборі все робили, щоб прискіпити наступ на Москву, без огляду на зиму й морози, які полякам були менше дошкульні, але для французької армії, яка на своїй батьківщині ніколи не переживала таких сильних морозів та й глибоких снігів, це було проблемою.

Самі ті обставини, при якій сама природа була союзником москвинів, — мали для французів у самій основі, великі відемні наслідки в наступі й обляганні Москви.

Сили Наполеона, хоч були значні — 400.000 армія, але такі менші від московських. Також війська французів були перемучені далекими мар-

НАПОЛЕОН БОНАПАРТЕ

Творець Нової Франції і Нової Європи

шами. Треба було перейти з тисячу кілометрів і більше за час тих походів та маневрувань. То й простір треба було перекрокувати пішки, або й кінно.

Треба б було довшого часу на відпочинок для війська. Одначе обставини на те також не сприяли, бо москалі надшарпували своїми наскоками й вели заціпні бої та не давали відпочинку французам.

Значить, москвини не хотіли тікати перед наступом французької армії, яка мусіла таки посуватися все ближче Москви, укріпляти свої становища, підтягати постачання, для евентуального постою при облозі столиці московської імперії. Все те поглишувало та послаблювало спроможність французів до швидкого й успішного наступу.

Емісарі Наполеона старалися та засягали можливостей роз'єднати московську армію, послабити її відосередними діями московських військ при допомозі обіцянок, агітування, підкупства, то-що, головно тих частин московської армії, які рекрутувалися з-немоскалів, - українців і інших.

Такі спроби наладнати стосунки з українцями були, але вони були запізні, бо постали вже в часі самої акції французького наступу. До то-

го польські легіонарі легковажили собі й не сприяли мати союзників українців, які теж мали свої порахунки з поляками.

Переважно емісарами-посланцями від франків були самі поляки, бо вони могли розмовитися з москалями й ~~не-москалями~~ з українцями й ін. і це не дуже сприяло успіхам тих емісарів.

Всі ті намагання, як сказано вище, відбувалися вже в часі, коли було за мало пригідних даних на такі розмови-агітки, та на підготову, у данім випадку, спротиву внутрі московських і немосковських військ.

Поляки бажали скорой перемоги над москалями і без українців. Навіть ті переговори, які велися між деякими українцями, вони велися в тім випадку- не формально, бо вже було пізно й не можливо не лише до зговорення, але також і сама підготовка українців до активного і масового протимосковського виступу - була не-можлива.

У першій і більшій битві під Бородіно, москвини і французи втратили понад 80.000 убитими без того, щоб було рішено будь-чию перемогу.

Між українцями не бракувало заінтересування протимосковським походом Наполеона Бонапарте й його політикою.

Хоч у тому часі в Україні не було ані окремої політичної партії, ні організації, ані таємного руху спротиву, який проситавився б Московії, але всеодно нуртували думки, і не бракувало цікавих виступити протимосковських тиранів, і при допомчі Франції, де, колись діяли глибокі впливи Пилипа Орлика, останнього Мазепинця, - розбити московську імперію, ту тюрму народів, в якій найгірше каралися українці, що впали жертвою московської "дружби".

КОЗАК ПЕЛЕХАТИЙ

ПРОТИ МОСКВИ

ДОРАДНИК НАПОЛЕОНА

Нам вдалося виписати декілька таких замітних спроб, а між ними одну, що її очолював старшина, що служив, як і багато українців, в царській армії, - козак М и к о л а П Е Л Е Х А Т И Й . Він мав зв'язки з польськими легіонерами, а посередно також з французьким штабом.

Як він до того дійшов, ми не беремося подавати, бо це і не важне. Важне це, що так воно й сталося саме в той час, як армія Наполеона була на підступі до Москви. Тоді старшина Пелехатий перейшов, враз із своїми товаришами зброї на сторону французів і став їхнім дорадником.

Між іншим, Пелехатий дораджував штабові французької армії, щоб вдарила сильно на місце перебування московського царя. Зловити його живцем, або прогнати, бо це спричинить паніку серед рядів московської армії, яку тоді можна б розгромити.

Також козак Пелехатий дораджував робити, тоб то реквірувати в москалів всякі засоби до прожиття, щоб французька армія мала досить у зимі поживи та не голодувала, бо москалі є надто хитрі і все будуть робити, щоб французи виголодніли і померзли. Радив він також окружити Москву та не дати москвинам спалити міста й запасів поживи, бо москалі, за його відомостями якраз хотять місто спалити і викурити з нього французів, щоб гинули з холоду й голоду.

Одначе польські дорадники були іншої думки й погляду на облогу міста. Вони радили не облягати Москву поступово, але натискати фронтальною лавою і витискати москвині з міста, бо облога розпорохить сили французів. Радили вони робити наступ та займати якнайбільше простору та посуватися з заходу на схід так далеко аж москвини скапітулюють.

Французи вислухали одних і других, але їх порад не наслідували. Маневрування французів,

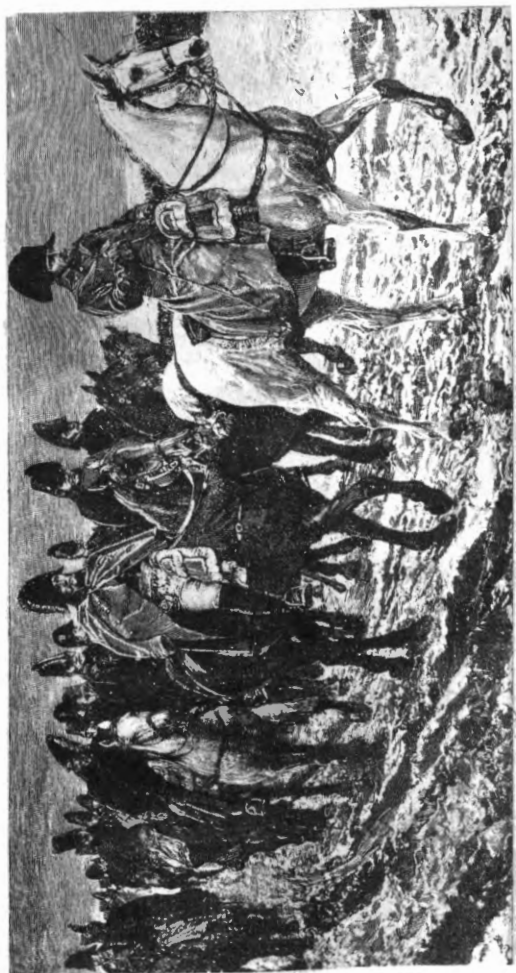
які бажали перехитрити москалів, давали якраз москвинам нагоду заманювати поодинокі частини, які заганялися вглиб і їх винишувати. Армія й Наполеон ще робили кілька спроб розбити московські царські війська раптовими нападами; не могли того виконати, бо було замало сил.

Московський генерал Кутузов принаджував французів місцями в певні кїтли та їх винишував. Забрало постачання, поживи. Москвини в своїй люті затроювали харчі і воду, а це десяткувало французьку армію. Почалися негодування й атака була майже припинена. З того користали москалі й переслідували наполеонівські й союзні з ним війська польських легіонерів, які почали захитуватися.

Наспівали деякі підкріплення нових сил польських добровольців і також понад 20 тисяч українців, які були зорганізовані козаком Пелехатим. Вони були продерлися аж під сам замок, де перебував цар та нарobili чимало паніки; однак мусіли всі відступати.

Москва горіла! Пожар швидко поширювався і здавалося, хто не спасеться утечею, буде конати в пожарі, який став союзник москвинів.

Славна французька армія була на втечі. Хто уцілів від зимна і від вогню, той при втечі догибав з голоду, пошестей і крайньої нужди.

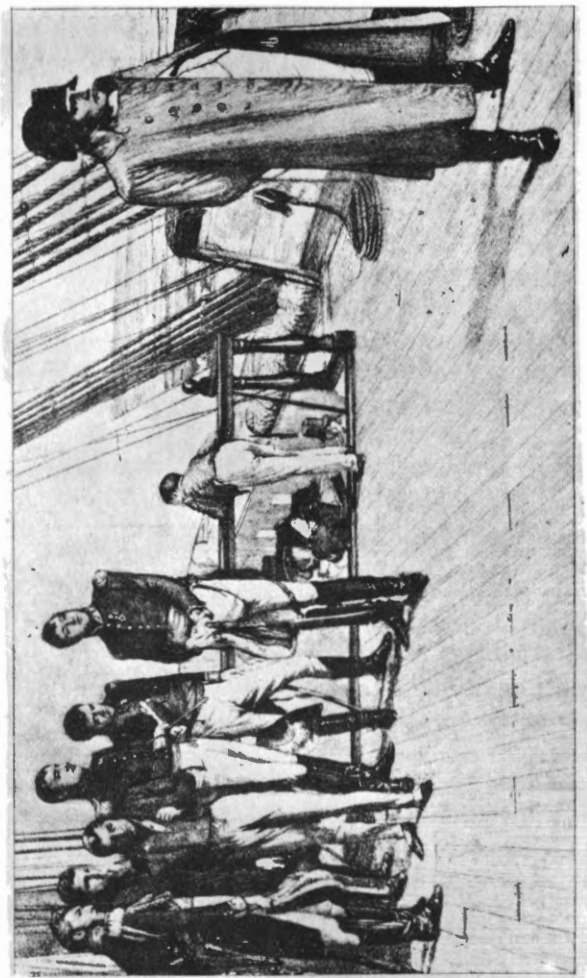
ВІДСТУП НАПОЛЕОНА З ПІД МОСКВИ 1812 РІК.

Разом з французькими військами відступали також польські легіонарі та група українських і інших недобитків, відступ яких відбувався у неладі. То була втеча у повному розумінні того слова.

Частина польських добровольців, які блукали та хотіли йти на поміч Наполеонові навіть тоді, як уже все валилося, - крутилися по терені аж поки якийсь москвин Іван Сусанін, не нагодився та й порадив їм, кудю шкоро дістатися на бажане місце, і запровадив у непроходимі багна, де всі ті польські добровольці потопирися та вигинули.

Значить, випадає цісаря Франції Наполеона Бонапарте на Москву в 1812 році, з 400.000 армією – не вдалася і перемінилася в його поразку!

Аж під Липськом (Ляйпцігом) поставив Наполеон Бонапарте спротив наступаючим московським та союзним військам, але був там у 1813 році побитий так, що рік пізніше в 1814 році, він зрікся французького престолу і пішов на вигнання. Та не така була натура того воєнного генія. Він уже в 1815 році повернувся і з заслання і ще панував точно 100 днів аж шераз побитий під Ватерльо, – він був вивезений англіїцями на острів св. Олени, де й закінчив у надії на втечу – яка його ніколи не опускала, – своє життя, 1821 року.

НАПОЛЕОНА ВІДСТАВЛЯЮТЬ НА ОСТРІВ СВ.ОЛЕНИ

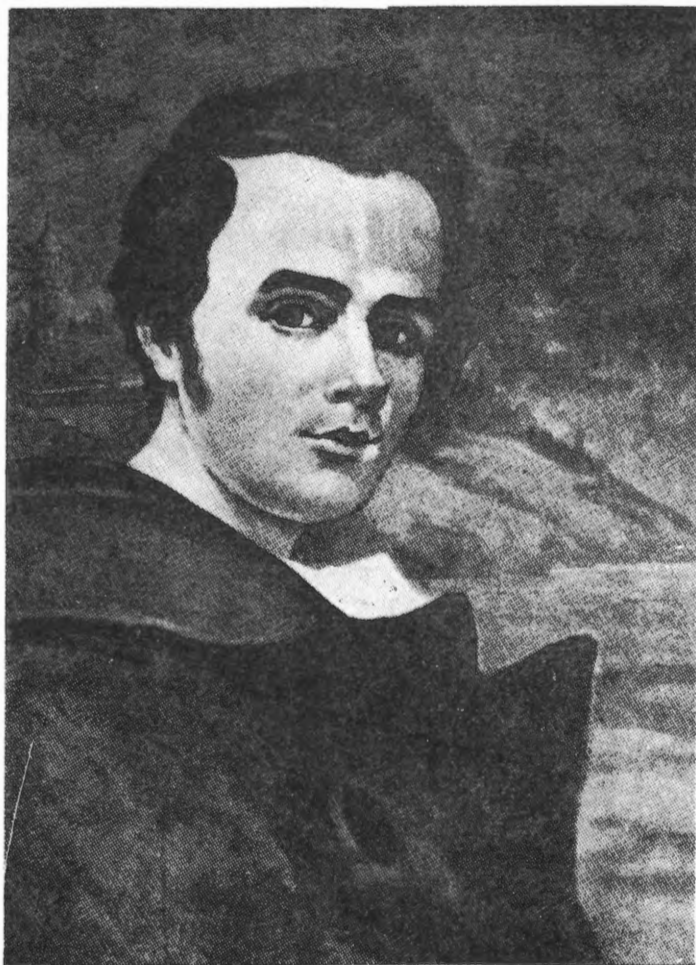
Після Віденського демозлення, 1815 року, як уже було видно, що доля Наполеона запечатана, бо його засудили на вигнання на острів, як полонений переможців, - козак Пелехатий і горстка його недобитків-друзів також деякий час побували у Відні, а пізніше подалися на схід, до Львова, звідкіля його товариші долі розбрелися по українських землях, які належали до Австрії.

Шойно по якомусь часі, опинився козак Пелехатий на українському Поділлі, в Теробовельщині.

Надіючись на зміни, які мали б настати, бо після наполеонівських воєн багато було обіцянок про те, що царів Європі, а між ними також і московські тирані, дадуть волю народу і будуть правити конституційними порядками,

Але це все проминало. Царі хоч обіцяли дати волі населенню та скасувати панщину, яку було скасовано у Франції ще 1789 року, але на тім все і залишилося. Обіцяли, як їх притискали, а проминула небезпека для їх тиранії, то й перестали обіцяти.

Треба було ждати аж 59 років, коли було скасовано панщину, 1848 року, в Австрії, а в Росії її скасовано аж 1861. року.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

* 9 березня 1814 — † 10 березня 1861

Не діждавшись можливостей повороту на дорогу йому Україну, козак Пелехатий розшукував можливостей осістися постійно в якійсь такій околиці, щоб нагадувала собою широкі степи України.

Нагода найшлася. Він познайомився з околицями Панталихи, де не лише характер положення, але й сама рістня нагадує широкі степи України. Ті місця Панталіських степів козакові дуже подобалися, і він постановив набути собі на власність великий шмат землі.

Тож маючи значну суму та замилювання до землі, яку мав, але втратив там, над Дніпром, козак, з великим запалом мріяв про власні степи, хоч і серед іншого оточення, які ввижалися йому в околицях Панталихи й Дарахова.

Справа з купном землі затягалася, бо й сам козак Пелехатий мав ще надію, що може московський цар Александер III, справді надасть якоїсь амнестії або настануть зміни на московському троні та можна буде повернутися в Україну над Дніпро, за яким він дуже тужив і це здержувало його від закупу землі.

Остаточно закупив великі простори гарної української землі в Бучачі у польського пана Каньовського, чи в його спадкоємців і осівся на постійно в Дарахові.

За землю заплатив пару тисяч дукачів золотом і посів землю, лани якої простягалися від Пантади-хи до Дарахова.

Земля добра, урожайна, але переважно стояла вона облогом, бо лише частина була опрацьована. Росли там високі степові трави, буряни та тирса. Мабуть та тирса, яка подибувалася на тих степах, була причиною, що ті поля закупив козак Пелехатий, який сам походив із степової частини українських земель, й дуже любив степи та степову рістню, головню - тирсу, яка є типовою рослиною українських степів.

Тож на старості літ дід Микола Пелехатий заго-сподарився у Дарахові і включився у життя громади й місцевої української людности.

Цікаві спомини осталися по старім козакові. Він напр. розповідав про такі звичаї, які надібалися у дворі Каньовського. Коли хтось до него прийшов та не титулував його "мосці пане", того так погостив, як би нічого, і приємно і начебто ввічливо, але при допомозі своїх слуг так якимсь все підготував, що той гість наостанку таки дістав десять буків, або нага-йок. Така була наука в польського того пана-дивака.

ДАРАХІВСЬКІ ДЗВОНИ

Дарахівські дзвони мали славу найкращих дзвонів у цілій Тереховельщині.

Історія цих дзвонів пов'язана з перебуванням діда козака Пелехатого. Він всі свої заощадження оставив у тій громаді. Не має у Дарахові людини, яка б не чула тих переказів про козака-багатія Пелехатого і про його жертвенність для громади Дарахова.

Бажаючи причинитися в громаді добрими ділами, дід Пелехатий розвідував, де можна б було замовити такі дзвони, які він сам міг би собі вибрати та сказати, не лише які дзвони, але й самому бути присутнім при виливанні тих дзвонів, щоб вони мали таку кількість, якнайкращого матеріялу, щоб їхня звукова видайність була найкраща.

По багатьох намаганнях та роз'їздах, Пелехатий з своїми помічниками виїхав особисто до міста Кишинєва і там місцева виливарня дзвонів погодилася виготовити такі дзвони за рецептою самого діда Пелехатого.

Та подорож тривала досить довго, і лише завдяки тим обставинам, що козак Пелехатий все добре платив, ливарня приступила відразу до виготовлювання замовлених дзвонів.

*На горбочку Церква в Дарахові
Понижче Даратівки в наші дні*

На протязі певного часу фабрика вилляла для Пелехатого усіх 9 дзвонів, між якими один був найбільший та найдорожчий, бо мав би мати в собі найбільшу кількість дорогого металю.

Цей найбільший дзвін має з однієї сторони написи, що вказують на час їх виготовлення, а на другій стороні є напис, який вказує на фундатора. Там є вилито прізвище, як фундатора- Миколай Пелех(атий).

Той напис можна і тепер відчитати на тім великім дзвоні в Дарахові. Якраз завдяки тій дбайливості та особистому доглядові над виготовленням тих дзвонів, їхні звуки є надзвичайно милозвучні та гармонійні. Коли вмілець-паламар задзвонить усіма дзвонами нараз, - то вони видають надзвичайно милу мелодію, наче говорять: "Пеле-ха-тий-:"

Дід-Козак Микола Гілярій Пелехатий помер і похований у Дарахові. А його нащадки, всі відзначалися тією ж шедрістю та продовжували добру традицію і були меценатами, обдаровуючи кожного в потребі.

Вони відновили також місцеву Церкву, яка була знишена в наслідок пожежі та прикрасили її гарними малюнками й образами внутрі.

Побіч Церкви, поставили внуки діда Миколи Пелехатого,

величаву муровану дзвінницю, яка нагадувала своєю архітектурною формою, дзвінницю, що є при Києво-Печерській Лаврі в Києві, чи то пак, яка стоїть в Києві напроти площі Св.Софії.

Також поставлено за дари роду Пелехатих у Дарахові нову муровану Церкву, яка враз з дзвіницею пережила різні війни та лихоліття і стоїть гордо на горбочку в Дарахові по нинішні дні.

Внук козака Пелехатого вів у громаді Дарахів дуже примірне життя та старався і для других бути помічним. Він враз із місцевими, того часу парохами громади Дарахів дуже помагав завести тверезість у громаді та в усій околиці.

Треба згадати, що в тих паншизняних часах не лише громада Дарахів, але всі тодішні українські села й міста, в наслідок панщини й безпросвітності, були дуже розпиячені, бо польські пани та жида-арендарі лише дбали про свої кишені, які наповняли селянською кervавицею. Були випадки, що господарі позичали та пили на борг. При тім, якщо вони були не письменні, жида страшенно їх використовували та приписували борги аж поки не забрали все, що

ше осталося було в даного господаря.

В записях є згадки, як жиди-арендарі позичали грошей на горілку, і, коли наприклад у даного господаря-пияка позичка виносила 100 корон, то, коли господар приходив знову до корчми віддавати частину довгу, жид при тім давав тому господареві ще шось випити, кажучи, що це є задармо.. Тож, коли господар, прим.сплачував 5 корон, то жид,замість написати остачу 95 корон,- він писав 105 корон, і так далі, аж, коли прийшло, що вже пора буде забрати все поле,яке ше було в даного господаря, тоді жид —ей-ве- робив вереск та подавав даного господаря до суду за не сплачен-ня довгів.. Господар доказує, що він якраз все сплатив, бо віддав жидови понад 100 корон, то жид доказав, що навпаки, що господар ніби приходив віддавати, але при тім ше попи-вав і якраз на п'ятку більше шоразу, як лише, ніби каже, що віддавав..

Нічого не помагало.Хрестики,як підписи й свідчення сплати, не вистарчали, бо жид при-сягав, що хлоп пив і ше боргував, а не відда-вав, і так суди йшли на сторону жида-арендаря й даний господар ставав повним жебраком, він і його діти. Таких випадків "сплати" було дуже багато. Це руйнувало цілі села .Жиди росли..

Щоб тому зробити кінець, бодай у Дарахові, унук Пелехатого, спільно з місцевим священиком, почали працювати над освідомлюванням і поширюванням тверезости. Деякі господарі самі присягали на повздержливість від горілки, але треба було так зробити, щоб або заприсягли, або якось себе примусили зовсім не пити та позбутися жидів-арендарів із села, або таки, щоб жиди самі переходили на інший торг.

Багато було зроблено різних старань, але й жиди себе боронили. Вони доказували, що, якщо хлоп не буде пити, то вони не будуть продавати.

Треба було вести велику пропаганду поміж і селянами і поміж жидами. Останніх переконувати, щоб таки бралися до інших торгів. Сталося, що жиди не послухали. Вони обстоювали на тім, що хлопи потребують пити, а вони-жиди, потребують жити...

Після кількох років доброї праці для підготовки загального громадського рішення-присяги, що вся громада перестеє пити. Було досягнуто повну згоду всіх українців і навіть деяких римокатоликів, що вони спільно присягнуть прилюдно та перестануть пити горілку раз і на завжди!

Так і сталося: вся громада Дарахів присягла не пити горілки ніколи! Такого випадку єдності, не було мабуть ніде в цілій Галичині!

Вся та церемонія спільної присяги відбувалася дуже врочисто. Місцевий священик запросив багатодуховенства з усієї околиці та враз із хоругвами, поспішали маси народу до Дарахова подивитися, як буде відбуватися присяга всіх громадян українців на тверезість?

А подивитися було на що! Тисячна маса народу повклякали на землі довкола Церкви та голосно повторювали присягу, яку провадив о.Евген:

" Я,(тут кожний мав сказати своє ім'я) - присягаю перед Пресвятою Тройцею, Отцем, Сином і Святим Духом, що віднинішнього дня, і на віки вічні — не буду пити ніяких алькогольних напів, ані сам не буду купувати, ані не буду приймати від нікого даром,- так мені, Боже в Тройці Твятий і Гсемогуцій, Допомоги! Амінь."

Після переведення тієї присяги, священик кропив священою водою, а нарід підохочений, у сльозах радості, дякував Богові за ту велику й світлу ласку, яка завела їх усіх під ту святу та величаву присягу.

І сталося, наче чудо. Вся громада висловила перед священиками бажання наступної неділі, поставити з цієї нагоди фігуру-хрест та його

посвятити, як знак подяки Богові. А під ту фігуру погношувало, хто ще мав у себе всякі пляшки, з горілкою, чи й порожні, все добро зсипали до великої ями, закрили, і на тім місці поставили, великий мурований з каміння Хрест-фігуру.

Той Хрест був на довгі роки свідком того, що може зробити свідомо громада, яка наче одна родина, відріклася пити алкогольні напитки і слова додержала.

У Дарахові на протязі двох років не стало ані однієї корчми, ані одної пропинації! Жида переставилися на інші зайняття. Перед роком присяги в громаді було аж чотири шинки. Всі вони шезли, як би ніколи не було.

Громада на місце шинків, поставила, як перша в тій околиці - читальню. Закупила всяких книжок, які лише в тому часі були доступні, - і люди, замість до коршми пити, приходили до своєї читальні книжки та казки читати.

Настало в громаді повне відродження у поведінці та в способі життя. На місце нужди, прийшли достатки та взаємна допомога тим, хто такої допомоги, чи й поради потребував. Громада зжилася, здружилася і легше стало проживати в Дарахові.

Великий хрест стояв на сторожі й пригадував, щоб ніхто не забував на присягу, яку зложили батьки за себе й за своїх нащадків, бо в Дарахові не було пиянства, ні коршми ніколи, аж до наших днів!

ПЕРЕКАЗ ПРО ДАРАХІВ

Надзвичайно цікаві перекази передавалися з уст народу про постання села та його назви.

Тож, колись у давнину в околицях теперішнього села Дарахів, бували великі пустарі, окраїни Панталиських степів та ліси. Це було вимріяне й оспівуване місце полювання на всякого роду дичину й на птацтво, якого в тих околицях намножувалося дуже багато, що аж густо його в повітрі було.

На ті полювання приїжджали не лише дооколичні пани, польські шляхтичі, яких на Поділля найджало, наче гайвороння, - але приїжджали також з дальших сторін ті, що любили полювання в тих околицях.

Кажуть перекази, що навіть найвищі польські шляхецькі родини й самі польські королі приїжджали сюди на полювання та гуляння, переважно осінню порою та під зиму.

На ті полювання вибиралися такою гурмою, наче на воєнні виправи. Щоб мати деякий захист від подільських вітрів та й холоду, - пани поставили були в тій околиці такі тимчасові дерев'яні будинки - шопи, які охороняли від вітру та від дощу й тут пани не лиш полювали, але не рідко й забавлялися та й пили до безтями.

В додатку у тих околицях гніздилися стада дрохвів. Це чудові, гарні птахи, які вибрали собі ті місця для перебування та тут і множилися в такій великій кількості, як ніде інде.

Тож не диво, що тут мисливці зробили й для себе осередок зустрічей та всяких осінніх і почасти й зимових розваг підчас полювання на дрохви й іншу птицю.

Коли надходив час вибиратися в ті сторони, або і в інші - то говорили: пора їхати на дрохви тобто, пора вибратися на полювання, на дрохви..

— Де їдете?- питали одні одних. І падала відповідь: — На дрохви.. до дрохвів.., по дрохви... .

Звідси і пішло, як по леді.. Назва прийняла лася на всю околицю.

З тих перших шоп, які були збудовані для охорони: перед вітрами й дошами для мисливців, - постали й перші хати нової осавленої в полюваннях - оселі, назва якої Д а р а х і в.

Дуже інтересні легенди та перекази є і про інші, сусідні села, які своїм назовництвом нагадують також давнє химерне минуле, тошо.

ТИПИ УКРАЇНСЬКОГО ПОДІЛЛЯ

Мешканці громади Дараків ...

ПАНТАЛИХО...

Коли вже мова про поселення діда - козака Пелехатого в Дарахові, то не від речі буде згадати й про те, що ще перед Пелехатим, був один, чи й більше, поселенців, ~~кози~~ з України у Панталісі.

Це, мабуть зумовило бажання діда-козака Пелехатого поселитися також у тій околиці, щоб бути в сусідстві до родини козаків, які у Панталісі, у тому часі вже були відомі.

Перекази передають нам, що громада Панталіха постала також випадково, як осада одного, польського шляхтича, який ту попав з корінної та чужої Польщі, - шукаючи доброї землі і дешевого й доброго робітника, де можна б було панувати, мати гроші та нічого самому не робити.

Відомо ж є з історії нашого минулого, що Поділля в давнину належало, як складова частина Княжої України й його населення було вільне, бо в Україні панщини не було ніколи за час її волі. Після занепаду Київського Князівства, Поділля було далше в складі Галицько-Волинської Княжої Держави, в котрій також не було кріпацтва ні для селян, ані для мішан, ні для купців, ні для ремісників, бо всі були вільні між вільними.

Неволя настала для України , а в тому й для Поділля,шойно тоді, як ті землі попали під польське панування; а сталося це в половині ХІУ. століття.

В наслідок того підневільного стану, на Поділля почала напливати польська шляхта за наживою та вигодами й дарованим робітником, якого тут та і на інших частинах поневоленої української землі, примушувано сповняти панщину.

Значить, пані польські почали розпаношуватися на Поділлі, то українське населення почало занепадати й попадати, під натиском польських зайд у залежність від тих панів-зайд, і мусіло сповняти даромічності для панів-шляхти; спочатку, вони мусіли робити два дні на тиждень даром, а потім чотири ,аж поки не прикріпили їх до польських панів, як повних рабів—невільників.

Польські пани почали наїжджати і множитися, як сарани. Вони використовували наше населення на кожному місці поселення дуже жорстоко та поводилися нахабно і визиваючо.

Українське населення терпіло тепер не лише з причини несення панщини, але ті терпіння бували, ще прикрішими з причини насилля польських панів і їхніх розбешених "малойцуф"- молоді, яка , дивилася на батьків своїх, і собі наслідувала в ще гірший спосіб.

Тамто серед таких матеріальних злиднів та моральної пресії, коротало свої дні населення Поділля, що славалося, колись, своїми багатствами й достатками, які тепер використовувала польська шляхта, котра жила коштом поневоленого й закріпощеного населення Поділля.

З примх та лиха, тих лихих панів, панів-лиха повстала на звалищах їхніх замків громада —

ПАНТАЛИХА

Дуже цікави переказ був поширений у тім селі, який розповідав про походження назви тієї громади від того лиха, що його польські пани заподіяли українцям - подолякам, що проживали на тих околицях та зазнавали багато лиха від панів—лиха і їхніх, часто звироднілих дітей.

Село Панталиха положене серед тзв. Панталіського Степу. І, справді, це є єдине місце на Поділлі та в цілій Західній Україні — Галичині, взагалі, де росте на кількамилевім просторі виключно степова рослина т и р с а . Тирса є приметна рослина виключно українських степів.

Також вся та околиця навіть сьогодні така оригінальна, подібної якої ніде не має, хіба в українських степах, що простягаються в Південній Україні.

Крок за кроком, посувалися польські пани й оселялися то тут, то там, і так почали рости та поширюватися не лише їхні замки, але й польські впливи, що впарі з палатами, замками та укріпленнями, закріпошували українське місцеве, не лише селянство, але всі прошарки українського суспільства терпіли польське насильство і сваволю всяких "мосці-пане".

Також в околиці Тереховлі напливало в тому часі багато польської шляхти; і вона прямо розхапувала дооколичні родючі землі українського, золотосайного Поділля. Так почали будувати й грабувати. Будували свої замки і палати, а все коштом українського населення, яке мусіло не лише даром робити, але ще й панам платити, щоб пани скоріше могли їх осідлати, як своїх рабів.

Такі замки-осади будували, переважно в таких околицях, що мали самою природою найкращі положення. А також будували свої поселення, де вже бували в околиці якісь оборонні замки, або твердині.

Тереховельщина якраз дуже надавалася на такі польські шляхецькі осади, бо замок у Тереховлі був у тих часах для них доброю опорою перед всякими ребеліями українського населення, а також проти нападів татарів, чи турків.

Так і на терені нинішньої Панталихи поселився польський шлятич, якийсь виродок, Янек Дзяліньскі з родиною.

З початку Янек поводився ніби, і людина; гарно промовляв до народу, запрошував відвідувати, а головню приходити на роботу, а він за все буде гарно платити, бо гроші має.

Місцеві люди з усієї околиці приходили та помагали панові будувати, спочатку халупу, а, як побудували ту "халупу", то пан Янек забажав будувати "пенкни замечек", щоб було гарно та безпечно тут жити та забавлятися.

Одначе тепер до будування замку приходило і менше людей і такі, які не багато розумілися на панській будові. Тож пан Янек почав сердитися і погрожувати та покликатися на королівські привілеї, на основі яких він має право примушувати до праці кожного, хто сам добровільно не буде помагати йому при будові мешкань.

Тож, чи ті королівські привілеї, чи таки нахабність пана Янека, - словом все пішло шкеребертом, бо пан наче сказився. Він почав виснажувати робітників перевантажуванням праці, а в додатку перестав платити. Навіть на прохарчування не давав. Робітники бунтувалися, але все те кінчалося ще й побоями.

Пан Янек закінчив будову замку, справив для пані великий бал, а для дооколичних селян придумав нову працю. Він проголосив у цій околиці, що кожний мужчина має посадити дві тополі вздовж шляху, якій провадив з піль до його замку.

Знова ж усі дівчата мали робити весь тиждень від сходу сонця до заходу, - на полі і деякі при копанні ровів, по обох боках дороги, яка вели до замку.

Важку працю сповняли дооколичні селяни і важко було їм догодити тому панові, якого по його ділах, почали називати "пан-Лихо!"

Селяни слушно казали, що до них прийшов пан, а враз із ним прийшло до них лихо.

Та пан Янек далі всякими нахабностями і піддурюваннями використовував населення й з тієї причини наростала велика ненависть до пана та до його дітей, які ставали тягарем та пострахом для всіх молодих дівчат та навіть, особливо замужних молодих молодичок, яких паничі напастували та заманювали і прямо насиливали. А пожалітися було нікому!

Дерева росли, тополі струко витичували й прикрашували стежки й дороги, які збудували селяни для вигод їхнього пана. Степи цвіли й запах розносився ген далеко по всій тій чудовій околиці.

Пани ~~мужилися~~, приїжджали все нові гості та справляли великі балі коштом і працею селян -невільників пана Янека Дзялінського, який нахвалювався своїми замками, красою, тополями та ~~синами~~, які були скрайно розпешені.

І все було б ішло менше помітно, але жорстока поведінка того пана та нахабність його синів, доводило місцевих українців до розпуки, бо він підманював далі людей, обіцяв потрохи платити за працю, але як закінчилися роботи біля двора та в полі, то пан Янек виганяв робітників та ще їх карав нагайкою, як бунтарів і неробів...

Крім того діти- сини того шляхтича, як попідростали, то почали також дуже докучати та також нахабно поводитися, як і їхній батько.

Оба дорослі сини були пострахом для українських ~~дичат~~. Вони на них робили засідки, наче на дичину по полях і лугах, ловили їх та насилували, а котра дівчина, чи її родичі ходили на скаргу, то її, чи її батьків ще вибатожили нагайками і наганяли геть з двору.

Сталося так, що люди почали оминати того нелюдяного пана, наче проказу, та і той його замок, також уважали за прокляте та прокажене місце, бо там вони зазнавали лише лиха; тож і самого пана почали називати "Лихо".

Населення інакше і не згадувало того пана, лише кликали його пан-Лихо. І з того постала назва: "Пан та Лихо.

Бувало, що коли хтось ішов до того пана, то казав за здалегідь, що він іде до того лихого пана, до пана- Лиха.

Назва та затвердилася і прийнялася та, що кожний хто знав, чи й не знав того пана, - все називав його "Пан-Лихо!"

То були часи, коли польська шляхта знушалася, не лише на Полілля, але і на Волині, на Поліссі та на всій українській землі, що належала до польського королівства.

Польські нахабні шляхтичі не давали жити нашим людям. Тож, головню українська молодь, не хотіла зносити польської нахабности й наруги над собою, - вона почала опускати свої рідні села й міста й тікати світ за очі! Тікали, переважно ген на схід, на українські степи, над Дніпром і скривалися там та жили вільним життям.

Там у степах та Дніпрових плавнях і островах, - їх польські пани не досягали, бо там кінчалася їхня влада й панування.

Так почало творитися українське козацтво.

Козак у погоні за татаринoм на степу

Козаками називалися всі ті, що з причин національного переслідування ворогами України, — мусіли покидати свої рідні місцевості та шукати місць, де можна б було прожити без страху від польського насилля, і де, можна б було організувати своє вільне життя, бо українці понадусе й тоді любили і цінили волю.

Козакування було дуже поширене, бо польське насилля та сваволя панів не послаблювалися, а ще зростали, тож і таких утікачів, козаків, які, щоб не гинути від панських канчуків, — покидали свої садиби й розходилися в світ за очі; найчастіше, як уже сказано, вони гуртувалися на Подніпровю, а також на Дніпрових порогах, де й поставали перші зорганізовані на військовий лад, тзв "Січі".

Бувало і так, що такі козаки переносилися з одного місця на друге, щоб затерти за собою також усякий слід. Вони не рідко змінювали свої прізвища, щоб їх не могли полапати панські гайдуки, які часто пошукували за втікачами, їх ловили та знову примусом доставляли до даного, втім випадку, пана на невольничу працю.

Часи, які тут описуємо є того періоду нашої історії, коли козацтво вже було відоме та поширене в усій Україні.

„Пуги! Пуги! — Козак з Луги!“

Один із таких козаків, що вже побував і на Запорозькій Січі, мав рідну сестру, яку оставив був ще малою у Теревовельшині, а сам пішов був далі на схід і попав там на Запорізьку Січ. Коли ж він за пару років прийшов потаємно до тих людей, де мала перебувати його сестра, щоб її відвідати,- він довідався дуже болячу новину.

Його рідну сестру, Галю, знасилювали ті польські паничі, потомки пана Яна, які перебували в Панталісі.

Довідавшись про збезчечення своєї рідної сестри, козак Посунько, як його звали,- заприсягнувся помстити ту жахливу зневагу рідної сестри.

Він старався засягнути можливості довести до відома ту справу та поставити її перед городський суд у Теревовлі, але цієї справи, спочатку не хотіли розглядати, пізніше її таки відкинули, як недоказане обвинувачення.

Тож козак Посунько постановив доходити своїх прав таким способом, який покажеться практично можливим та оправданим, бо іншого виходу для знайдення правди і покарання, у тім випадку не було. Рішив сам помститися за зневагу чести своєї сестри Галі.

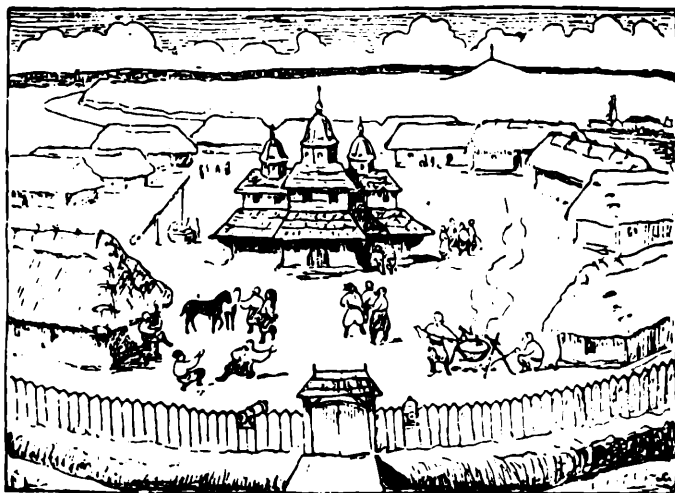

Вичерпавши всі можливості законно доходити своїх прав та честі своєї сестри, козак Посунько одного разу дібрався обережно до того замку на обстежини.

При допомозі двірської служби, козак Посунько від двох тижнів вів обстежини, і коли одного дня настала добра нагода відвідати того лихого пана на самоті, він підступив до нього та зажадав покарання винних у знеславі сестри Галі. З того вивязалася, спершу перепалкана словами, потім при допомозі рук..., аж врешті козак Посунько зловив у хвилині допливу злості за косу і відтяв нею голову панові.

Та подія сколихнула наче електричний струм, усіх панів українського Поділля. Вони погрожували всякими помстами та вимордовуванням місцевої української людности, бо казали, що вони все зробили на спілку і, в порозумінню з ними козак зарізав пана.

Здавалося, що на погрожуванні все те закінчиться. Та польські пани посилювали переслідування населення і так його на всякому місці при всіх нагодах використовували, і так далі без пардонно і безстрашно обезчешували українських дівчат та молодниць, що Посунько обіцяв все те переказати на Січі, на яку від мав повернутися вже небавом, бо довше було годі на тих теренах переховуватися.

Вигляд Запоріжської Січі

Проминуло ще шмат часу від тих подій, і сини пана-Лиха нарobili чимаро всяких бешкетів та насильств. Нікому було пожалітися так звиродніли були польські посіпаки.

НА ЗАПОРІЖЖІ

Добившись шасливо знову на Запоріжжя, козак Посунько все розповів докладно про переслідування нашого населення польськими магнатами, та розповів і про те, яке нещастя стрінуло його рідну сестру Галю.. Все це було сумне для слухачів-козаків, а й сам кошовий Запорізької Січі уважно слухав і терпів з усіма, бо це ж наші брати зносять таку неславу від чужинців на своїй рідній землі.

Шойно за пару тижнів сказав козак кошовому Отаманові про свою постанову шераз з товаришами піти там до тієї Панталихи та провчити нелюдських ляхів. Може вони отямляться, бо такого насильства далі терпіти не можна.

Кошовий Отаман вислухав прохань козака Посунька і сказав, що не підсилу тепер, хоч як він сам бажав би, піти походом враз з усіма козаками, але він, як кошовий Отаман дає дозвіл йому, козакові Посунько на

Вигляд козацького табору.

Козаки на чайках атакують турецьку галеру.

те, щоб собі підібрав відважних товаришів—козаків, котрі добровільно бажали б піти йому на підмогу та спільно зуміли б провчити й перестерегти польську шляхту.

Недовго доводилося козакові пошукувати , щоб знайти найвідважніших друзів, бо хто попадав на Запорізьку Січ, той мусів бути відважним на все чоловіком. На Січі не було трусів..

При виборі Посунько кермувався тим, щоб всі його помічники-друзі ,крім відваги, були й молодими та сильними козаками, бо ворог не буде також до них ласкавим; тож, коли прийде з ним до розправи, щоб козаки мали над ним, як не чисельну перевагу, то перевагу бодай витревалости, звинности та відчайдушности, бо без тих прикмет годі буде перемогти ворога.

На протязі одного місяця, козак Посунько, за дозволом кошового Отамана, підібрав собі сорок два люда, і з ними вибрався на захід.

Спочатку їхня подорож була приємна і вони посувалися досить швидко до цілі. Але, коли вони підходили вже на терени, що були контрольовані поляками, - вони поділилися на маленькі групи, й так посувалися обережно далі.

Вже першого тижня свого таємного походу перейшли масливу річку Збруч; наступного тижня переступили також Серет, і тут мали одні на одних заждати, щоб знову всі разом порадились, як їм найкраще посуватися далі, щоб прийти на призначене місце.

Ходило їм також і про те, щоб вмовитися, де мають зійтися разом знову? Рішили, що найкраще буде для них, коли вони зйдуться тоді, коли переступлять річку Стрипу, в околицях де є мале поселення Семиківці, бо там мають ще все докладно обговорити, - вислати звідунів на південь, ближче Панталихи, щоб там наперед з усім запізнатися, і шойно тоді шукати нагоди, щоб можна було відповідно перевести свою акцію проти панських посіпаків у Панталісі.

Переказ далі розповідає про всі ті перешкоди, які мали козаки саме втому часі, коли вже наближалися до Панталиських степів. Але ми над тими пригодами не будемо задержуватися, бо вони лише відложили на деякий час акцію, яку підготовлювали дуже обережно.

Були труднощі в підході до самого переведення акції нападу на двір панталиських гульвісів; одні з друзів козака Посуняка дораджували напасти тоді, коли буде темна ніч -

ка,- але інші казали, що краще напасти тоді в день, коли служба піде в поле, а пани будуть вдома спати після нічної гульні.

Одначе козак Посунько настоював на тому, щоб ще подождати так довго аж пани будуть в "доброму гуморі", тобто ждани на якусь таку нагоду, щоб застукати їх неуважними, або пняними, бо тоді можна б напевно перемогти.

Всяка акція, на думку козака Посунька, не смієм випасти невдачно, бо тоді можуть всі самі себе занапастити, а до того й нічого не вдіяти.

Довше перебування в лісі сорока люда було також трудом для кожного з них. Хоч вони були передягнені, наче дроворуби, але козак любить гуляти в боях, а не сидіти в лісах.

Тож можна собі уявити, яка велика радість охопила всіх, коли їм було донесено, що незабаром паничі будуть віддавати свою наймолодшу сестру Ядвігу за якогось шляхтича аж з Литви. Весілля має відбуватися тут, у Панталиському дворі, й буде нагода там "погуляти", як казав козак Посунько.

Це була направду дуже добра нагода перевести наскок саме в тому часі, як весілля перетвориться в оргію пияків.

Проминуло багато часу, від коли поселився пан-Лихо, а сусідні мешканці не забували того лиха, що голосний на всю околицю шляхтич за-подівав, тим більше, що його нащадки нічин не відрізнялися від своїх нелюдяних попередників.

Одні вмирали, другі народжувалися, але за-подіювана кривда не забувалася, бо її ятрили в своїй розгнужданості нові панські лиха.

Не лише козак Посунько обороняв свою сестру,- таких випадків було дуже багато, і людине могли себе самі оборонити беред всякими безправствами поляків.

Тож, коли пани приготовлялися видавати за якогось ще одного зайду панянку,- населення не мало ніяких сантиментів, крім єдиного бажання; щоб ті пани раз-назавжди забралися геть з їх околиці, з тієї Пан та Лихи.

Козак Посунька та його друзі дуже скоренько знайшли собі помічників, з поміж околичного населення, бо селяни радо сприяли були б кожній людині, яка бажала б провчити тих лукавих та жорстоких паничів.

Бували і по сусідних громадах польські пани, але не всі були такі жорстокі та насильники, як ті з Пан та Лихи.

ВЕСІЛЛЯ

Ще було далеко до дня самого весілля, як до других доколичних панських дворів розсилалися гінці з вісткою та з ~~запросинами~~ на весілля до панів у Пан та Лисі.

А треба знати, Поділля, де колись не було і духу польського, тепер набралось і шляхти і їхніх прихвоснів, які наїжджали з корінної Польщі, - дуже багато - так, що на тій багатій українській землі аж роїлось і гуділо наче в бочці від різномірної знаті польських дармоїдів.

А всякі балі, гостини, народини, й весілля, завжди бували дуже велелюдні, гучні та прямо кажучи - крикливі, де за їхнім тодішнім звичаєм без галаб урди ніколи й не обходилося.

Спочатку українське населена на все те дивилося, як на диво й дикунів, що себе називають панами та шляхтою, бо ніколи наші українські пани, які тут бували ще перед наїздом поляків, таких оргій не справляли.

Тож прийшли нові пани і нові порядки.

На самому дворі в Пан та Лисі - великий рух. Приготування до весілля в повній парі і ніхто не дармує. Навіть почали наймати й покликувати покойову службу до всяких робіт, й чинностей, які були поза самими палатами, бо то весілля для наймолодшої сестри паничів, і його пани бажають відбути з усім блеском та тією помпою, яка нераз, хоч і виглядала наче пусте дерево, але все те мало блишати, ніби штучна позолота.

Ніхто так не потрапив би позувати та вдавати багатого, будучи сам заборгованим, ніхто не міг би так хвалитися тим, чого не має, як польські пани. Все було на хвалене, на солене, на перчене та приправлене удаваною величчю і грандіозністю аж до пересадити.

Українське населення вже добре визнавалося на тій "помпі", і не дуже звертало увагу, ні на самі приготування, ні на крики панів, як і робили більше вітру, як треба.

Впошуквані за робітниками та ще й такими, які не вимагали б від панів заплати, панам трапилась "дурничка". Вони найняли десять і більше, як буде треба, дроворубів, між якими попав шасливим збігом обставин також наш козак Посунько.

На дворі все заметушилося. Найкраще працювали новонаймлені дроворуби. Козак Посунькував на всі боки, щоб ніде не забракло ні одного предмету, який може придатися для послуг підчас весілля.

Він здобув собі від надзірної служби та від панів навіть признання і довіря, бо так себе, при праці поводив, наче б усе знав. Він показав неодному, як треба справно не лише приготувати дрова і їх позаносити на відповідні місця, але також, як впорядкувати все подвіря та поскладати всяке знаряддя і упряж для коней, як вози поприбирати для парадної поїздки по панськи, як він сам казав.

Пани і вся виша служба дуже високо цінили не лише працю Посунька, якого вони кликали з польська "Їне", а деколи якийсь окономан й додавав, кличучи його "пане Їне"! Все це гарно звучало й козак бував дуже послухний та працюючий, що пани забажали його мати в себе, навіть після закінчення весільних робіт.

Маючи перед собою важливе завдання, яке треба буде тут виконати на ніч самого весілля з своїми друзями, Посунько на все погоджувався і підхлібляв панам дуже, але гідно, так, щоб в те можна було повірити, без підозрінь.

Ще лише пару днів ділило від часу того пиру, що його очікували дуже нетерпеливо всі польські пани, які вже були поприїжджали на весілля та ждали на нагоду добре побавитися, побешкетувати й чимось себе вирізнити з поміж сірої маси, бо майже всі польські пани дуже любили показати себе більшими, мудрішими, багатшими та кращими від других, або, якто українські селяни казали: пани хочуть самі себе перескочити і показати, що вони не є тим, чим є.

Багато вже було приїхало, ще більше мало б приїхати, головню ті, що були з дальших околиць. У тому часі польські пани вибиралися на таку okazji з цілим своїм ~~почтом~~, цебто і зі своєю власною службою, так, що треба було мати місце, де ту всю зграю примісити.

Тож не диво, що вся Пан та Лиха перемінювалася в якийсь невиразний ніби базар-торговицю, чи відпуст, кудю поприїжджало так багато чужих панів і їхньої служби.

Серед тієї насичености панами та різними людьми, могло багато замішатися і таких, які не мали нічого спільно з весіллям, бо їх ніхто там ані не просив, ані не закликав, але всеодно і такі бували цікаві, яким всяке весілля було в руку, і вони такі okazji дуже любили та на них приходили, щоб бути свідком, як не учасником, панського пиру, бо де рубають, там і тріски скачуть; де другі їдять, то можна і самому що вкусити, а де попивають - там і п'яні бувають.

Кращої нагоди навіть не могли сподіватися наші козаки, що також, крім "дереворубів"-по - пали сюди, ближче весілля та ждали, коли і для них почнеться пир.

Посунько так був зайнятий всякими працями для найкращого приготування в'юго на весілля, - що йому здавалося, що й справді, без нього, таке весілля навіть не могло б відбутися.

Та не лише так собі думав козак-Посунько, бо такої думки були про нього всі старші економи й самі панове—шляхта, яка виразно бачила, яку велику працю виконував Посунько, - Ін.

Знова ж його товариші навіть почали поважно й сумніватися, щоб бува, їхній товариш занадто не полюбив панського двору і самого весілля та не забув за них і за тим, за чим вони всі тут прийшли з далекої Запорізької Січі?

Побоювання їхні посилювалися ще більше тим, бо Посунько вже майже тиждень не давав про себе вістки та не давав вказівок, як вони мають виконати ту акцію помсти?

Того побоювався і сам Посунько також, бо він не мав нагоди переказати своїм друзям точно про свої найближчі пляни. Було багато праці, а в додатку його пани-економи призначили підчас самого пе

ребігу весілля, перебрати під свою команду весь догляд за порядком на брамі; її держати безпечною для кожного, хто належить до весільних гостей і до служби та до двору, значить, щоб мати бачне око над усією двірською не-панською челяддю, - а всіх інших цікавців, щоб не впускав ані навіть на майдан перед палату.

Прийнявши всю ту працю на себе в послугі та ще й сам додавав деякі пояснення, як то він буде в час весілля поступати і як буде дуже про це все дбати, - козак Посулько аж тепер звільнився на короткий часочок на те тільки, щоб подати вістку, а також плян всієї акції, яку мають перевести вже після завтра, бо все готове. Весілля починається.

«КОЗАЦЬКЕ ВЕСІЛЛЯ»

Козак Посунько мав лише пару годин вільного й використав той час на зустріч із своїми приятелями, але ніяк не міг сам з ними усіма нараз, ані побачитися, ані поговорити. Тому довелося, лише з тими порозмовляти, які побачилися з ним на означенім заздалегідь місці.

Не можна було з усіма нараз порадитися, бо їх забагато було, і це могло б викликати підозріння, тому Посунько переповів їм докладно про той, не лише стан, але й обставини, де і що є; коли всі ті пані будуть п'яні, і як їм треба буде порозумітися, щоб усім бути на означений час і на означеному місці.

Рішили на тому, що хоч весілля починається вже завтра, то вони не будуть першої ночі нічого починати, бо треба цьому всьому наперед добре та основно приглянутися, пізнати химери панів, а тоді побачуть, що треба робити і коли.

Всі незаметно порозходилися, а козак Посунько попрямував до двору. Прийшов у самий час, бо ли переступив браму, як почув голос одного з економів, який голосно кликав: "Пане, Яне!"

— Я тут!— відіззався козак та пспрямував до економа.

Нічого надзвичайного не було ,лише економ дав доручення козакові, щоб взяв собі декілька робітників і дві фірі з драбинами та нині ,хоч і вечере, поїхав на Тичі і нарубав там трохи зелених віток тополь і інших галузок та привіз їх до двору, бо завтра з-ранку треба замаяти всі стовпи біля брами та саму браму, а також і одвірки стаень, комори, стодоли, шопи, усіх забудувань, а зокрема, щоб гарно прибрали зеленню кружганки коло "замечку", як його пани називали, тобто досить просторий будинок, в'якому й довкола якого перебуватимуть діти панів, які є гістьми враз із своїми батьками на тім дворі.

Новина добра. Бо козак Посуньо дуже сам турбувався, щоб при переведенні на панах мостивих помсти,- не побити й дітей та жінок.

Значить, всі діти на час пиятики панів будуть перебувати на кружганку,- так називали ті окремі забудування.

Посуньо дуже не хотів також, щоб жіноцтво потерпіло підчас розправи. Але дотепер він ще нічого не міг продумати, як би їх ошадити? Треба — думав він собі — так робити, щоб напад відбувався аж тоді, коли остаточно розбавлені та розгуляні пани підуть кудись спати.

Тоді буде можна взнати, чи спатимуть всі разом, де хто попав, чи пані підуть до своїх будуарів? Покишо, козак Посунько все робив, щоб "козацьке весілля" випало найкраще.

Нічка проминула, і наступного дня вранці — наче в улику — загуло, заворушилося; пани вже всі на місці. Панночки та старіші дами, вимазуються різними помадами і порошками з пшеничної муки й все закроплюють французькими водами, щоб не було пізнати знаків старости, бо того дуже не люблять всі пані старші і молодші.

Економи розпоряджають, що, коли, де та які вина подавати першими; рішили подавати на початок добрі трошки кваскуваті вина, а пізніше, як уже буде видно, що гості матимуть трохи "під чубком"— можна буде подавати всяке барахло та ще з домішкою перевареної води. Головне, щоб було мокре та, щоб трохи ще пекло в горлі, бо смаку в той час гості вже не будуть розрізняти. А раз не будуть розрізняти, то й не треба з тим дуже возитися.

Вислухавши таких порад, вся обслуга була в повній згоді з її змістом, бо порада була виразна й не давала для обслуги ніяких турбот за висліди. Все було на своїм місці.

Вдарила музика. Весілля почалося!

Музика грала якогось мазурського танця, що нагадував своєю мелодією "Краковяк", але то не був "краковяк". То таке наче запрошення і по-витання гостей, бо музика грала, однак ані одна пара нетанцювала.

Після закінчення того танця, староста Гудзік промовив слово, і між ішими, від дуже високо та з помпою підносив весь рід тих панів, на майні якого тут усі знаходяться, це "руд пяшисти" та "крулевські", казав староста. Тому так багато панів тут приїхало, щоб відзначити своєю присутністю те молоде покоління, яке ще має прийти з на-сіння молодять, весілля яких тепер шойно почалося.

Присутні кричали тричі —Віват!" та випивали келихи вина, яке вже ждало на підносах у прислуги.

Аж тепер музики почали знову грати вальса й панове забірали своїх дам та довго крутилися, при-співуючи при тому собі під носом різних любовних мелодій, а все до такту бубна, який майже приглу-шував всі ті поодинокі співи танцюючих пар.

Посунько мав багато праці. Він надглядав не лише за порядком на великому і переповненому во-зами, повозками та кіньми подвір'ю, але він дуже пильно стежив і за тим, щоб пани всі були безпеч-ні й могли без перешкоди забавлятися і пити.

— Нехай гуляють — думав він собі та лише побоювався, щоб не випили всіх напиктів перших днів весілля, бо не було б їх чим добре та красно погостити нанаступну нічку, якої всі козаки ждали з великим напруженням.

Економи не забували і за прислугу; коли в забавових залях вже було видно, що можна подавати гірші панські напикти навіть з водок, тоді і служба отримала по пару келихів добірної оковити, бо вона сповняла свої повинності дуже добре і заслужила також на весільну радість.

Ще далеко було до півночі, а пани вже хилили свої голови наче качки, що наїлися маковиння, так їм подідала подільська оковита.

Першого дня весілля не випадало відразу в нетрівкому стані показувати свою мудрість та силу і "геройство", тож пані дуже дбали, щоб їхні малжонки видержали, а вже на другий день весілля, або на третій, — можна буде погуляти й показати неодному шляхтичеві, що то не лише він є паном на "загородзе".

Лише одна група молодих надутих паничів шось бокували і нашіптувалися. Вони хотіли й собі скористати з ночі та податися на "лови", бо їм замало було панянок.

Виправа на "лови" тривала недовго. Після першої перешкоди, якої молоді паничі зазнали, була таки на брамі, бо Посунько, як сторож, не випустив їх за браму, така була постанова, щоб нікого після півночі ані не впускати, ні не випускати з замку.

Та паничі тим не заспокоїлися. Вони, наче серни, передерлися через не надто для віку високий частокіл-тин, і подалися полювати з а молодими дівчатами.

Посунько був весь час у порозумінню зі своїми товаришами, і він їм вчасно подав вістку про ті вибрики паничів та порадив провчити їх ще перед тим, нім доберуться до сусіднього села.

Таку нагоду дати прочухана звироднілим паничам, товариші Посунька використали, як першу заправу. Тож всі свої молодечі сили вони, не зважаючи на пізну нічну пору, використали, з такою вмілістю, що пару паничів ледви затяглися знову до двору.

Все пройшло не дуже помітно, бо козак Посунько просив дати прочухана паничам, але так, щоб нікого не забракло наступного дня на дворі між весільною "братією"; значить паничів трохи натлумити, але не вбивати, щоб не витворити передчасно паніки та не насторожити панів.

Так воно і сталося. Паничі всі прийшли до двору, але не всі були задоволені з нічної виправи.

Вони спали наступного дня довше, як сподівалися, і це було майже нормально, бо молоді люди звичайно більше потребують спати. Аж перед полуднем, почала служба будити паничів і скликати їх, бо вже пора збиратися в подорож з молодятами до шлюбу.

Молодий приїхав по молоду дуже вчасно, бо вже перед десятою годиною був на місці. Однак ніхто не поспішав відразу збиратися до шлюбу, бо гості ще не всі були повставали. Деякі, вже крутилися по подвір'ю замку, але більшість ще була в ліжку й не знала навіть, котра година, бо пішли були дуже пізно спати й до того горілка, якої кожний пив подостатком, ще їм не вивітрила й наче заколисувала до сну та відпочинку й тієї вигідної хвилини лежати в ліжку от-так.

А вже про молодців тих, що брали участь у виправі на дівчат, - то й говорити годі. Дехто мав підбите око, дехто подрпану шкуру та підпухле обличчя. Все те йшло за рахунок молодости, бо ніхто, крім самих молодців та козака Посунька й не догадувався, що ті "молойци" вчора так заслужено нахапали поза ушників. Про те ніхто, ані словом не обзивався. Все притихло.

Але всьому приходить пора. Тож настала пора для усіх вставати, тимбільше, що економ наказав службі кинутись між панів та їх побудити, бо вже полудне і пора приготуватися до тих завдань, до яких гості себе зобов'язали, ще нім сюди приїхали: значить - до звеличання своєю присутністю весілля молодих, що ось уже ждуть на них, бо пора вибиратися до шлюбу.

Хоч шлюб у Тепебовлі був замовлений на четверту годину пополудні, то всеодно, нім та громала вельможних панів та пань поснідає й нім приготувиться до поїздки повозами до Теревовлі з молодятами на шлюб, то й того часу буде таки замало.

Остаточню пани повставали, але почали наперед розповідати собі, що кому снилося, бо польська шляхта вірила дуже в сни, в карти й інші забобони та ворожіння з рук, тошо. Все те припізнавало приготування до шлюбної подорожі, на яку так нетерпеливо ждали старші пані й самі молоді панянка й панич.

Пан староста вже приготував собі досить на ті часи довгу промову до молодих та до гостей, бо хотів і себе представити неабияким собі старостою, але мистцем слова в ельоквенції та в підборі улесливих та сорокатих речень.

— Нех жие"! - проскандував хтось з присутніх слухачів, коли пан столови-староста підніс тост за здоров'я молодої пари, яка стояла серед простої світлиці між сотнею цікавих гостей.

Шойно тепер багато з них відчуло голод, і вони були б раді ще щось попоїсти та випити і так у підхмеленому стані сідати та вже їхати до Теревовлі, бо пора.

Ксьондз- проборш справді ждав та нетерпеливився, бо весільні гості ще не приїжджали, хоч наближалася пора і шлюб давати. Ще лише бракувало чверть години до четвертої, а молодих і не видати.

— Ядон-ядон!" — рознеслися голоси тих, що з цікавості, а не з іншої спонуки тут ждали на їх приїзд ще від десятої години ранку. І діждалися!

Напереді їхав прикрашений віз із старостою і з "старостіною", а шойно друга повозка, запряжена в чвірню білих коней, раптово задержалася й молода пара ще ждала на третю повозку та на наступну, бо в них були дружки і дружки.

Дружки та дружки повисідали й почали помагати молодим висідати, прибирати молоду у вельон, який трохи позагинався не так, як треба, бо дорога хоч не така то й далека, але пил копотом припадав і zdeформував дешо вигляд молодих.

"Видко приїхали й решта готей на повозах. Одні були запряжені в трійню. Коні всі шпаки, як соколи. Ними приїхали батьки молодого, які заступали також батьків молодії, бо її родичі обоє померли ще, як вона була малою дівчиною.

Лише бракувало пару молодих паничів, які з причини попередньої недоспаної ночі, ще вилежувалися на замку. Їх служба будила, але це наніш не здалося. Паничі не вставали, вимовляючись не диспозицією, недугою, тошо.

Весілля відбувалося за всіма правилами й шляхецькими звичаями та нормами того часу.

Малі недотягнення нічим не порушували тієї тягlosti й порядку, що товаришив у всяких тогочасних весільних церемоніях.

Ксьондз-проборш скоро відробив своє діло й наказував молодят, щоб шанували одне одного, а головне, щоб були вірні отчизні своїй та Богу і ніколи не забували спомагати косцьоли і те, що кожний шляхтич має бути сторожем "польско-сці" на тих "кресах", де молодята мають й повинні зажити шасливим життям супружим.

Органи заграли ще релігійну пісню по латині: "Те Деум ляддамус!" і вся церемонія та процедура в косяолі з шлюбом була завершена.

Все те сталося на велику радість ксьондза й усіх гостей, бо відпав усім той тягар форми та ритуалів, які і польська шляхта мусіла виконувати поважно та за усіми правилами, які вимагали ксьондзи від усіх, навіть шляхти.

Польська шляхта слухала своїх ксьондзів і тому, бо то було в інтересі обох сторін,

Недаром пословиця казала: "хлоп служи й ухадза пану, а пан ксендзу!"

Але до українських православних священиків польські пани відносилися з погордою і так підло всез ними поводитися, що наказували їм відроблювати паншину.

Весь почот весільний, вертаючись з теребовельського косяола, гнав і переганяв один за другим, начеб сам сатана за ними гнався. Бо в тому часі вже так бувало, що після шлюбу, всі наче від вогню тікали, поспішаючись дістатися першими домів.

Всі погоничі підганяли батогами своїх коней аж курява за ними вносилася, наче б горіло. Не вказувало на шлях повороту панів домів докінчувати весілля. Панталиха ждала на весілля...

—Приїхали! Пани приїхали! Зі шлюбу!... викликувала служба та всі ті, що позбиралися разом, щоб побачити, як пани будуть далі бавитися?

А цікавих зібралося чимало. Навіть, ті, звичайні, що мали б бути при праці, бо сонце не зайшло, і вони вже не працювали, лиш разом з іншими ждали на приїзд панів.

Пани ще десь були на пів дороги між Тютьком, а Тичами, як музика вже грала так голосно, щоб і, якнайкраще грати та якнайголосніше, аби усі почули ту славу музику, що грала панам на весілля.

Приїхали.

Економи й обслуга наче відмолодли, так усі гарно клянялися молодцям та кричали безустанно "Віват" та "Нех нам жие!", що годі було почути самому свій власний голос. Пани також, наче понапивалися, якоїсь отрути, — так вершали й "віватували", що все те виглядало на забаву підлітків, які хочуть самі й себе та других переговорити, переспівати, перекричати й переконати.

Справді, треба вміти пити та вміти бавитися, а польські пани вміли одно й друге, і в тій ділянці неміг би їм ніхто так скоро дорівняти.

Ще раз крикнули хором "Нехжие!" і почалось.

Молодята перші позаходили за гарно прибрані столи, на яких аж вгиналося віко під тягарем печива, вин, шклянок, підстав і всяких келихів, одні краші за других. Малися пани добре на українському Поділлі.

– Пара, за паров!" прокомандував один з дружбів, який перебрав команду над порядком у дальшій забаві. Досі сам староста усім порядкував, але, як пани позаходили застоли, тоді сама молодь танцювала і бавилася та сама собі ще й приспівувала. Старші пили, закусували та оповідали менше або більше "масні" жарти, щоб розвеселити старших пань, яких тут було досить багато.

Дружба далі виводив танцями, і гості з за столів дивилися та критикували, обмовляли одді паничів, що криво танцюють, а інші приклали своїх язиків на те, щоб кожній панночці та її партнерові пришити якусь "латочку", а все для забави.

Коли вже старці і статочні пані і панове та їхні кузени, зовиці і вся ближча та дальша фамілія повечеряли; коли вже всіх пообмовляли, а також себе якнайдокладніше похвалили й перехвалили, - тоді й вони виходили з за столів і починали й собі танцювати.

Рже зараз після півночі двох підпитих шляхтичів посperedилися, котрий з них краще танцює та виводить "врубля"- тобто такого танця, де мужчина сам провадить раз в один бік, раз в другий свою партнерку- панну. Пан Карбінські впевняв свого ж колега, пана Токажа, що він не провадить добре та тягне ліву ногу в танці. .. це так пана Токажа, що вважав себе за найкращого "містжа" в виводі й викінченні того танця "врубля", - обійшло та образило, що чуть-чуть не прийшло до поєдинку між ними обома польськими шляхтичами-когутиками. На шастя сусідні пані вчасно про все почули й почали, що-сили переконувати обох, що вони оба трошки в тім випадку щодо танця "врубля" помилилися, бо, фактично оба вони його виконують гарно "пенкне" і "пшироїце". Тож не має потреби обом їм сперечатися над тим, де треба обох похвалити, тимбільше, що лише дами могли б взнати, хто краще танця виводить, бо вони це не лиш бачуть, але й самі посуваються за панами в данім танці.

Ситуацію було не лише врятовано, але оба посварені та дешо розстрояні пани, стали себе перепрошувати та вихваляти один одного під небеса.

Пані Ядвіга Жесньовська була таким зворотом ситуації надзвичайно вдоволена й почала далі не сипати компліменти обом панам, які, щоб не оставатися в довгах, почали дуже облесно хвалити розум ясної пані Ядвізі.

Не відомо, як ще довго були себе взаємно вихваляли пани й пані, та сталося щось таке, в тім моменті, що роздружило ту малу громадку забавних гостей.

Окріз пан стороста завівзвав все панство, що молодята матимуть їх перший танець, бо вже є по півночі, і хай світлі гості привітають їх увагою й своїми виявами симпатії, а після танку достойні гості будуть "дарувати" молодих дарами великими, ширими та гідними свого стану.., бо шляхецька кров є не лише голуба, але і червона, а серце миле, шире і щедре на дари.

Музика грала дуже поважно, не скоро польський танок "Польонез", з деякою відмінною та наче сумовитою мелодією.

Молода пара танцювала гарно і довго.

Гості майже всі уважно приглядалися їй час до часу та до ритму ударили своїми виплеканими долонями.

Ніхто більше не танцював. Навіть молоді гульвіси, підлітки-панічі, що ще не пішли спати, - також тим разом були більше уважні й симпатично підспівували стареньку мельодію, яка підходила до звуків і мелодії самого танцю та зливалася разом у гарне ніби мурмурандо.

Музика кінчала грати. На великій залі стало тихою святочно. Молоді засідали за столи, а панство приготівлялося приносити дари молодим.

—Ясна пані й її малжонок вітають усіх своїх гостей і радіють ними, як найближчими. Просять всю присутню шляхту почувати себе на їхній вітцівшині свobodно, гостинно та весело...-

Такими словами був звернувся до всіх присутніх на весіллі гостей, пан староста. Та мова йому якотакто пішла, але не так гарно, як він хотів її висловити. Не стало гумору, бо пани перед даруванням наче води у рот понабирали.

Першими почали дарувати найближчі з родини, а пізніше, по черзі пішли дальші крeвні, приятелі і так по черзі, аж поки та вся церемонія, якої вже давно придержувалися не лише в Україні, але і в Польші,- була доведена до кінця.

За звичаєм, після дарування молодих, весільні гості переходили до забавової залі й тепер, як і годиться - починалася правдива 'забава' та пиятика на повну бороду...

За таким же порядком і неписаним законом, так точно було також на весіллі панів у Панталісі. Ані одна пара не осталася біля молодих, які збирали свої "дари" та могли, або собі розмовляти до сходу, іти й бавитися, або йти спати.

— Єще мами часу!" - вигукнув один із панів на завваження свого товариша, що вже пізна година, тож настала пора повести забаву на повну пару та розвеселити панів і тих пань, що не підуть ще спати разом з курми, - якказали зухвало паничі, хоч у той час уже минула друга година ночі.

Музика дістала перекуску, дещо випила та почала наново наструювати свої струменти до нової, гострої гри, бо пани заповіли собі три польки під ряд та два краковяки, одного «влоха» і два полонези, і шойно тоді може музика знов мати перекус-й чвертьгодинний відпочинок.

Під час того, як музики брали перекусок та й запивали його легким вином, пани-шляхта приступала вколо до одного, другого та інших столів і з великим галасом почала співати патріотичних пісень і пити всікі недопитки, бо нових пляшок ані бочівок ще не приносили.

Але й того вина та різних недопитих горілок й закусок до них було досить, щоб напоїти вже і так аж надрудоватілих від пиятики панів, які пили та співали так голосно, наче хотіли перекричати все своє довкілля, або перестрашити всіх, що були поза ними.

Нові напої мали принести аж на закінчення.

Одно треба признати панам: досі ніхто з них не думав битися. Всю енергію виладовували на "вівати" й на співи на танці та на пиятику й хвальбу, або проклинали своїх мнимих суперників, що десь там, Бог зна куди поза ними перебували .

Ніхто не міг би був дорівняти панам пити, говорити про свої подвиги у минулому, які інколи дали сягали, як сама пам'ять хвальків-паничів, а при тому вдавати, що все є найширішою правдою, як це робили панове-шляхта з найчистішої польської та не-польської крові.

П О Ж А Р

Наближався гарний липневий ранок.

У українське Поділля пахло всіма запахами чудових квітів піль, з яких доносився досвідковий та мрійний спів соловейків і всякої птиці, шовміє радо витати Бога та людину. А вже пора для вчасних робітників вставати та благословити гарний день.

А на захід від Тереховлі розносяться такі темні дими, що аж небо потемніло.

–Пантелиха горить!– кажуть люди.

Горять пани...

Козак Посулько вже півтора години гуляє там разом з друзями своїми. Відбувається козацький та ще кровавий танок смерті.

– Смерть панам! Смерть проклятим насильникам наших дітей! – кричать розлючені селяни, які теж бачили і чули. Бачили вогонь і чули, що то козаки, з самої Запорозької Славної Січі прийшли помстити людську кривду!

– За смерть і каліцтво наших дітей - хай буде для панів така ж заплата.

Кров за кров! Смерть за смерть!— голосили якісь голоси невідомих поіменно месників !

Панські замки в Панталісі справді горіли й дим розносився ген аж до Теребовлі і Струсова та аж до Бучача. Замки були великі, будинків господарських багато. Дешо було муроване, а були також дерев'яні забудування і тепер те все горіло, а панські трупи спажилися на попіл.

Спочатку були б не знали, що сталося, але побачили порізаних на горол панських посіпак, які перші впали в боротьбі з козаками, — з тими народними месниками, які мстили своїх знасилуваних сестер, дочок та понівечених нахабною панською карою синів, батьків та матерів невинно катованих панською польською примхою.

Козаки своє діло помсти виконали і подалися знову на Січ Запорізьку до друзів своїх, щоб здати звіт з свого походу на Панталіху. А цей похід вдався під кожним оглядом. Пани були не лише покарані, але й поучені. Напевно не один визискувач українського Поділля затямить теж і собі ту науку, яку подали козаки польським і панам і шляхтичам і навіть екононам та шинкарям.

З панталиських замків осталися самі руїни, які можна ще й сьогодні побачити. Там, ні на тім місці, ані ніде побіч нього польські пани, ані не думали відбудовуватися, чи будуватися.

Жниво смерті було багате. Сотня найвизначнішої польської шляхти перенеслася поза світи нашої землиці, й опинилися, напевно на самому дні сатанського царства - пеклі.

Осталися лише самі юнаки, які були в тому часі поза замком. Також оставився один пан українець з жінкою, Юрій Кіберницький, якого називали з причини ненаситности, паном "Заздросним". Той пан Кіберник - Заздросний, єдиний остався у живих і він постановив поселитися десь недалеко Панталихи, але ніколи в самій Панталісі, бо вважав, що то місце заворожене козаками і на нім ніхто з польської шляхти не всидиться.

Також спомини вогню і крови, не сприяли їй не промовляли за тим, щоб поселюватися там, де погинуло стільки попередників.

Тож пан Кіберник - Заздрість, постановив вибрати собі незаселені ще простори біля одного роздоріжжя, на північній-схід від Панталихи, де стояла заїздова брама-корчма одного жидка, що там гостив проїжджих, збирав податки з "хлопів" та обпичував населення усієї околиці та ховав грошки в спідну кишеню халату..

Тут, біля тієї корчми поселився пан Кіберницький і від него пішла назва пізнішої громади, яка дістала назву - Заздрість .

Пан Кіберник мав ще двох кузенів. Одного з них, пана Адама Дубровського, намовив поселитися там, де відбувалося полювання панів на драхви. Тоб то на птахи ~~драхви~~. Пан Адам дався намовити і осівся в Дарахові, де побудував собі мурований замок. Селяни, які там уже перед ~~приходом~~ пана Дубровського замешкували, називали свою, садибу, та і все довкола неї- Дарахів. Назва та прийнялася на всі часи.

Знова ж місцевість, де росли тополі та верби й лози та, де люди ходили рубати для себе тичі,— почали називати "Тичин". Та громада є і досі та називається Новий Тичин.

Пізніше за часів коли Поділля підпало під волюдиння Австро—Угорщини, цариця Марія Тереса, була насала німців на ті терени Панталіських та Тичинських степів-рівнин, які осілися в Тичині, і назвали ту осаду "Ной Дорф"—Нове Село. Але після впливу років, вони майже зукраїншилися та почали знову називати свою оселю Новий Тичин.

Недалечко від Дарахова, називали одно поселення "Тутки". Мабуть тому, що воно лежало побіч Дарахова, значить недалеко, , "тут", "тутки" й з тієї випадкової назви осталася по наші дні не велика громада Тутків, або Тютьків.

Всюди росли та будувалися польські фільварки, але в Панталісі осталися лише румовиша на місці польських замків. Пропали пани і замки.

Цікава є історія тих німецьких поселенців у Новому Тичині.

За цісареві Марії Тереси їх приїхало було понад дві десятки "баворів", які все одержали, що лише було потрібне для господарювання, навіть коні, вози та всяке рільниче знаряддя і готівку. До того вони були звільнені від всяких даних та від податків, і мали лише працювати й служити Габсбургам на тому терені між ук - раїнським морем.

Вони навіть, згідно з їхнім та уряду бажанням, переіменували назву Тичин, на "Ной Дорф" (Нове Село), і всі говорили між собою лише по - німецьки.

За пару років після їхнього поселення, вони вже мали в своїм Ной Дорфі гарну новозбудовану школу, де навчалися їхні діти по німецьки та по польськи. Але не потривало і десятка років, як вони самі домоглися, щоб замість навчати їхніх дітей по німецьки і по польськи в їхніх домах та школі, вони постановили вчити у школі й дома своїх дітей радше по українськи; по руськи й по німецьки, бо їхнє оточення є українське, а не польське.

Це був рідкий випадок, де самі німецькі поселенці забажали вчити в школі не польської, а української мови, як мови їхнього оточення.

Той випадок приспівив це, що та німецька колонія, хоч не затратила своєї рідної німецької мови й по наші дні, але ті німці самі переіменували своє село Ной Дорф -на НовийТичин і та назва закріпилася за ними і їхніми дітьми та дійшла до наших днів.

Всі новотичанці почали між собою також уживати, побіч німецької, й української, а не польської мови, так, що вони майже на 100 відсотків зукраїнізувалися та стали свідомими українцями.

Навіть за приходу німецької адміністрації, підчас Другої світової війни, мешканці Нового Тичина, хоч мусіли стати "Фольксдойчами", але вони не хотіли нічого міняти зі способу їхнього життя, бо їхня душа вже була українська. Вони, як нераз заявляли, - себе почувають українцями і на тім їм добре, бо ніхто їх не переслідував з українців, а клопоти, які нераз мали, то походили від поляків.

Святкували всі свята, які святкувало й українське населення, а не пішли за польськими звичаями, як того дуже бажали поляки підчас, коли новотичани добровільно приймали українські впливи, хоч їх до того ніхто не силував.

Вони себе не ~~вижили~~ вижили; і перед українцями й усіми сусідами поводитися, як їхні приятелі.

Німці мали з ними трохи мороки, бо виходило, що ті фольксдойчі більше вірили собі та українцям і ніяк не бажали вислугуватися німцям і доносити на своїх сусідів - українців.

Ці добрі відносини могли б були ще краще розвиватися і після війни, але нові, тим разом московські окупанти тому не сприяли. Їх трохи вивезено й порозкидувано, дехто сам утік, а частина там остала, де була.

В Ч О Р А І С Ь О Г О Д Н І

Цікаво, що той шляхтич- поселенець у Заздрості зовсім зукраїнізувався, і його рід остався у Заздрості, як рід український. Також багато іншої шляхти, яка була попольшилася, - потім понаверталася до свого роду, до українства.

Така сама Доля стрінула польських панів, які попали були до Дарахова; вони тут здебільша переходили на сторону своїх давніх власних, українських родів.

У Тютькові, де були поселилися переважно давнину, - самі українські роди, - такий стан був остався на довгі роки. Лише вже запостання Польші, нові окупанти все робили, щоб селяни Тютькова переходили на римо-католицизм і так польшилися

Польща, згідно з теорією Грабського, щоб винародивити українців на Західно Українських Землях, старалася розділити їх одні від одних лініями колонізації земель польським елементом, який за вказівками польського уряду, бувспроваджений з корінних польських земель на "Креси всходне", як поляки казали, тобто в Галичину, щоб тут клинами врізуватися поміж українське населення, його розділювати, послаблювати та полонізувати всякими в той час догідними засобами і способами.

Таких засобів і способів було кілька. Одним із перших - це Заборона продавати українцям землі, головнo тзв. фільварочної; другий спосіб - насаджування на українські землі - польських колоністів; третій засіб - вишукувати всяких мнмих метрик, які вказували б на "польскосць" українських поодиноких родів, переважно такі, що мають Закінчення на "— ий", і їх перетягати на римокатолицизм, а тим самим вписувати їх, як польських осіб теж по національності. Четвертий засіб, як вирішний, мав бути поділ українського населення і відгородити їх одних від других, насадою польського елемента поміж ним.

Такі лінії -коридори "польськосці", проходили, переважно з півночі на південь у такому порядку:

Перша бар'єра польського шовінізму розпростягалася по річці Сян. По обох боках її надбережних просторів, насаджувалися польські поселенці та скріплялися ті, що там уже були. Самі поляки сприяли польшенню українського населення, бо поляки були, наче жандармами; вони денунціювали українців і їх переслідували враз із поліційними чинниками.

Друга лінія польської інфільтрації простягалася майже від Сокаля, на полудне, до Львова, і далі на полудне до Ходорова, на Більшівці й аж до Дністра та далі, до Карпат. Всюди тут насаджувалися польські колоністи, як забороло поширення польського "стану посядання".

Третя лінія також розтягалася у південному, східному та північному напрямках. Вона тяглася в напрямі течії річки Золота Липа, з Бережаншино включно.

Як також були ще дві останні лінії, а це повз річки Стрипи, як четверта лінія, та, по річках у східному й південному напрямі - Сереті по Збруч.

Коли до того додати ще спеціальні приписи й поліційні "зажондзєня" відносно "КОП"-у, тобто у данім випадку - розпорядки "Корпусу Охорони Пограниччя", який мав право не лише не допускати, але і виселявати кожного українця, як небажаного.

Той КОП мав право також переводити арешти та конфіскації майна кожного українця, що перебував у пограничній (прикордонній) полосі. І від того в тих часах не було ніякого відклику до вищої влади..

Такий був стан у Польщі між останніми двома війнами, тобто - від постанови Польщі аж до її не славного упадку.

Ще можна б було згадати про звільнювання, шиканування, переселювання і арештування майже кожної української людини, що працювала, чи бажала працювати по громадах, не кажучи вже, про державні посади.

Також Теребовельщина належала до тієї половини, кудю переходив польський клин.

Майже всі містечка й села були виставлені в тих часах на спробу. Тут переважно переводили по громадах зміну обрядів; тобто вимагали від українців перенести свої метрики з Церкви до косяулів і "косяулків", які будували всюди там, де не було одної польської родини.

Тож не лише "соколи", "стжельци", і "СОСИ", але й "косяулки" були на послугах польських шовіністів, а все на загладу українцям.

Багато українців здари національний іспит та позрікалися всяких "вигод", але на подьке римокатолицтво не перейшли і не дали семе ані заманити, ані застрашити.

Коли ще взяти під увагу шиканування українського шкільництва приватного, польщення шкіл народніх по містах і по селах, навіть по таких громадах, де не було ані однієї польської родини, хіба якийсь дорожний робітник, або залізничний робітник, чи поліцист, то вже й того вистарчало, щоб у данім селі побудувати косцюлек та заводити навчання в школі попольськи.

Було багато таких родин, що не могли спротивитися переходові на римокатолицизм, бо така в тих часах була пресія, не морального порядку, але пресія економічна та навіть фізична, що багато з українських селян та мішан не могли їй довгий час опиратися, бо або голод, або безвихідне положення приневолювали неодного таки переносити метрику з Церкви й заносити її до польського ксьондза, який уже ждав на душу, наче диявол у пеклі.

Сьогодні можна по різному підходити до тих, не лише питаць, але й практик. Можна називати і хрунівством та безхребетністю, чи прямо посередною зрадою, але тоді не всі такібували, щоб їм те все навіть тепер можна закинути й приписати.

Не всі оперлися великому тискові політичному, економічному та поліційному всієї польської державної машинерії, яка напорягала та тиснула кожну українську людину, намагаючись поставити її на коліна та приневолити переходити до польського релігійного та національного табору.

В пошукуванні за Правдою, ми могли б знайти багато і таких, що за ради наживи й вигіднішого життя та ради праці і хліба, не встоялися спокусі й таки вибирали метрики з українських церков, і під різним претекстом переносили ті метрики свої та своїх усіх дітей до польських ксьондзів і там їм кланялися та червоніли й кліпали очима, але з дороги погубної таки не мали сили завернути, і ставали не лише хрунями, але таки національцями зрадниками.

"Тяжко впасти у кайдани!" — писав наш великий Пророк і Геній. Дуже важко, ми могли б додати. І, горе тому, хто попадає туди сам зі своєї вини.

* * *

Якось так доля покермувала, що найбільші успіхи під оглядом переходу на римокатолицизм, мали поляки в громаді Тютків, яка є зараз побіч Дарахова.

Польські поліційні та адміністраційні посіпаки знайшли там аж 79 родин, що, мовляв, були "поляками", і всі походять зі "шляхецкого" роду. Їх таки всіх приневодили до одного перейти до римокатолицького костела праз із всіми своїми дітьми.

Всі ті роди, громади Тютків, прізвиша яких кінчалися на "-ий" та на "-іч", а бо -ич були примушені поліційними та адміністраційними засобами польських старостів та всякої наїздної польської знаті, головно поліції, податкової служби тошо,- переходити, по волі, чи не волі, до польського національного табору.

Більшість тих примусових перевертнів аж ніяк нічим не виказували найменшої охоти й самі не мали наміру переходити на польське з метриками, чи й без метрик,- але тягнули одні одних. Так, що, колись майже сто відсотково українська громада, одержала, штучно створену польську більшість.

Такий стан потривав аж до Другої світової війни. Він раптово змінився, як Дарахівська Волость прикінці 1942 року мала шастя одержати свідомого патріота-українця за волосного старшину,- котрий, почувши про ті "метаморфози", що їх перевели були поляки з українцями та з їхніми метриками, - постановив все негайно направити.

Провіривши справу в обох парохіях, як в українській так і в польській, атвердивши факт польського насильства,- при помочі бл. п.о. Юліяна Барановського, виготовили докладні списки всіх 79 родин, яких примушено,

польськими чинниками перенести свої метрики з церкви до костела - і приступлено до переведення всіх знову до матірної віри й нації.

Не помогли скарги польського єпископату, ані німецького староства, бо було доведено, що тут добровільно покривджені родини бажать те лихо направити і переходять з метриками самі і їхні діти до тієї віри, церкви і народу, від якого їх було примушено вийти.

Х М Е Л І В К А

Також цікавий переказ є про походження українського гарного села Хмельівки. Пишу Хмельівки, бо так те село називалося від початку свого, первісного походження.

Лише поляки, як заволоділи ЗахідноУкраїнськими Землями, після програння наших Визвольних Змагань, - перемінили назву села на "Винявка", бо казали, що то така "історична" назва села.

Насправді історична назва села є Хмельівка. Назва походить від гетьмана України Богдана Зиновія Хмельницького. Тут, на місці теперішнього села Хмельівка стояв постой табір Хмельницького, як він ішов походом на Польшу. На підходах до облоги Львова, війська Хмельницького якраз зробили були свій табір для відпочинку на місці нинішньої громади Хмельівка.

В О Л Я Н А Й Д О Р О Ж Ч А !

З Українських Визвольних змагань, я найкраще пам'ятаю Чортківську Офензиву.

Мені перед очима стоять також і ті воєнні приготування, які переводив австрійський уряд зараз після вибуху Першої світової війни в 1914 році.

Одначе перебіг війни якось мені не дуже в голові остався, бо люди різно говорили, і не завжди так бувало, як говорилося.

Наперед австріяки та німці пішли вперед, але незабаром вони тікали та опускали наші й не наші села та міста, бо наступали москалі в повній силі і їхня чисельна перевага заломила австрійський фронт.

Почали творитися наші військові формації Січові Стрільці. Поява будь-де Українських Січових Стрільців, викликала в нас, українців великий ентузіазм та викликала також і надію, що Україна без Австрії обійдеться й сама може собою правити та панувати.

Я був дуже перейнявся рідним військом але не мав шастя діждатися служити в ньому, бо

соро наставали зміни за змінами , й треба було іти " раз до переду, раз до задуг!"- як це співає-тьс в одній українській січовій пісні.

При допоміж Українськх Січових Стрільців,шо уславилися великою перемогою над москалями під горою Маківка в Карпатах, а пізніше під Лисонею, біля Бережан,- австрійська армія відкинула москалів і знову Галичина була в її руках.

Так тривало аж до 1918 року. Цей рік був дуже цікавий і для українців надійний, бо в Києві був у -же український уряд Центральна Рада. Українці в цілому світі раділи і ждали, коли вже війна закін -читься , то Україна буде вільною Державою й мож -на буде всім українцям жити вільно вдома. Також , ті, шо з різних причин перебували за кордонами,ді -рили, шо повернуться жити на Вільній Україні.

Опісля говорили, шо в Україні, в Києві-є вже і Гетьман України. Шо там твориться велике військо й воно допоможе українцям в Галичині також мати в себе волю.

А ось першого листопада у Львові було скине -но австрійську владу, й українці створили свій у -ряд. Шо буде також і тут своя армія і власна дер -жава.

Одначе вже наступних днів треба було вести у Львові важкі вуличні бої з поляками.

Такий перебіг тих подій остався у моїй голові і зафіксувався, що й до сьогодні про те тямлю та можу відтворити всі ті відомі образи нашого минулого.

Бої велися у Львові, під Львовом та і по інших містах Західно Українських Земель, бо поляки, одержавши підмогу від Америки і Франції, кинули проти українців добре вивінену армію генерала Галлера й почали витискати українську Армію і поза Львів.

Але, як я уже згадував, найкраще осталися у моїй голові ті бої, що їх історія записала, як славному "Чортківську Офензиву", якою українці показали полякам, де раки зимують... Українська Армія в тій Чортківській Офензиві показалася сильною, та дисциплінованою, яка не лише задержала польські війська, але громила їх і гнала знову аж до Львова та поза Львів. Та, не стало зброї!...

Без зброї годі вести війну навіть самим героям і тому ми війни з поляками, тим разом, не виграли.

Чортківська Офензива вбилася мені добре в голову, бо, раз, що її початок і перший розмах засягнув, між іншими, також Дарахів та околицю. То була така голосна і радісна подія, якої не забувається ніколи!

Найперше була сильно наша артилерія. Вона гнала поляків, які тікали безголов на лінії всього фронту!

До нас доходили вісті про великий та успішний наступ української артилерії. Наступ мав бм вести сотний К о г у т . Я, навіть не знаю, чи існувала така сотня і її сотник, але така поголоска там розносилася. Дарахів ясав і радів своєю армією!

Також пригадую собі, як Дарахівські дівчата, а між ними і моя старша сестра, -хвалилися гарними українськими старшинами, яких бачили та з якими розмовляли. Як то один дуже гарний офіцер підійшов був до гурту дівчат та просив подати йому напитися води. А моя сестра скоренько побігла до хати та винесла дзбанок квасного свіжого молока із сметаною. Старшина випив та гарно дякував за сметану. Це осталося на довго в нашій пам'яті та в пізніших розмовах і споминах односельчан.

Тим гарним старшинок був наш відомий сотник Володимир Галані, командант-герой "Батерії Смерти", славної сотні гарматчиків, гомін якої, в тому часі розносився широкими подільськими й не-подільськими ланами. Відома та сотня стала, аж тепер ще більше з книжки "Батерія Смерти", яку написав та видав, недавно у Філадельфії, її автор д-р Володимир Галан.

* * *

Україна, на короткий час, мала волю та свою власну Державу. Було об'єднано всі українські землі в одну Соборну Українську Республіку, яка оформилася та як самостійна держава українського народу проіснувала до 1920 років. Тоді це була дуже велика радість. Це була така велика радість і підйом, якої я вже досі від того часу ніде в цілому світі не зазнав!

Україною знову поділилися її захланні сусіди: Московія загарбала підступом понад 35 мільйонів українців і створила з української території, по обох боках Дніпра, "самостійну" державу, УСРС, яка, хоч "соціалістична", але поневолена московськими "соціалістами" ще гірше, як царями.

Західні Українські Землі (Галичина), що коротко проіснувала, як Західно Українська Народна Республіка, зі своїм диктатором, д-ром Петрушевичем, - програла війну з Польщею і попала під польське ярмо, як "Креси Східне".

Українська Буковина та Басарабія - попала в ярмо Румунії, яка також почала використовувати ті землі, як і всі інші окупанти. Неволья страшна річ для кожного поневоленого народу. Українці в цілому світі зазнали невдяки. Ніхто нам не хотів, чи не міг допомогти. Помагали нашим ворогам, але не нам!

Закарпаття - попало під надвладу нової держави - Чехо-Словацької Республіки, як її автономна, значить, з самоуправою своєю країна.

Та автономія для Закарпаття була лише на папері. Але таки ті землі мали найбільше можливостей розвиватися потрошки, ніби то по-демократичному, бо ЧСР була демократична, як і Польща. Знова ж СРСР - був "найдемократичніший". Тож у залежності від сили тих "демократій" - залежала також і доля українського народу між тими чотирма займанщинами.

Зненавидівши всіма фібрами своєї душі польську "демократію" і її катів, я постановив шукати десь ще іншої демократичної "демократії" і тому почав тікати з польського "Панства" та "Моцарства" й, найперше опинився я за горами, на Закарпатті.

Перейшовши ті кордони, що вели майже самим хребтом високих гір Карпат, заночував я по другім уже боці, мабуть у селі Вижні Верещки у якогось дуже гостинного та дуже старезного дідуся, якому минуло було, як він мені сам сказав, точно 115 роки. Тож там дід гостив і годував та забавляв своїми розповідями повних три доби.

Довідавшись, що я утікаю, він ствердив, що є

таких самих утікачів, як я , дуже багато. Та запитав мене, чи я знаю, чому я, та всі інші такі, як я, утікаємо?

Я відповів, що тікаємо перед ворогами, яким я і всі такі як я - не хочемо служити..

Дідусь похитав головою, та сказав, що то правда. Але не вся правда. Можна і не служити та не покидати рідної землі...

— Ви всі тому тікаєте - сказав мені старенький дідусь, що немає тепер у нас таких мудрих старців, які давно в нас були. — Нам бракує таких, як ті, що в тих ось горах, у тих дебрах і яругах задержали й знишили весь похід татарського хана Чінгіс-хана.

Старенький дідуган ще й показав мені ті великі яруги, де було знищено татарські сили, і вони в страху тікари звідси ген аж в Азію.

Може це і правда, що в нас бракувало мудрих та войовничих старців, а ми не зуміли здержати наступів ворожих полчиш.

А хто задержить тепер нові полчиша модерного у наші часи московсько—комуністичного Джінгіс-хана і його галайстру, яка ось заливає не лише Європу, але весь світ?

Хочеться сказати за Шевченком:

...Схаменіться! Будьте люди,
Бо лиховам буде...
Настане суд!....

Але нім той суд настане, то ше багато попливе
вод Дніпра у Чорне Море.. Ше багато крови питиме
земля наша.

* * *

Пізніше побував я також у Ужгороді; працював
тут молочарем і чим лише треба було.. Бо ворог не
мати... Жити треба, працювати і змагатися з усім
лихом, що само гналося за нашими ногами.

Запізнав я багато наших гарних і шляхетних лю-
дей на Закарпатті. Між іншим д-ра Бірчака, з брата -
ми Брашайками; з д-ром Долинським, д-ром Рудим
та з нашим майстром сцени - Садовським, з інже-
ніром Мейським, що був родомзі Стрия. Також я
запізнався був з гарними людьми ше, як д-р Рихло,
га д-р Кукурудза й багато іншими, високо поставлени-
ли людьми нашої науки, штуки, мистецтва, меди -

чини та культури. Все то були чолові особистості нашого народу, які також, як і я-не любили ані по польськи, ні по-московськи танцювати "гопака", а лише по українськи, і , тому опинилися поза кордонами Рідних Земель.

* * *

Кидала мене доля також ід до чеської"златої" Праги, де важко працював у шклянй гуті. Відвідав Подебради, але якось не попав в інженірів, і знову опинився на Закарпатті, але ненадовго.

Так сталося, що вже в 1924 році мене відправляв в далеку дорогу, бо аж до Америки, мій знайомий д-р Григор Лужницький із своїм швагром д-ром Іваном Рудницьким.

І, от порадивши мені, як найкраще мені заїхати до ЗСА, ми розпрашалися, і я поїхав замість, як було пляновано, до Америки, - мій корабель з не відомих для мене причин, опинився в Мексіко .

Природна цікавість не давала мені спокою, і я тут не засидівся даром. Почав інтересуватися та розпитувати про минуле тієї країни, - й мені дешо, розповідали про її постання, як самостійної держави. Доля і минуле Мексіко було відмінне від долі України, від берегів якої я так далеко віддалився, що опинився аж в чужому Мексіко Ситі.

Найбільше подобалась мені там історія їхнього генерала Максиміліяна, гріб якого я оглядав декілька разів, Мексиканці розстріляли того генерала, як опісля самі стверджували, - зовсім за невинно. Всі за тим жалували, але вже аж над гробом генерала...

Тут вже дешось є подібного з нашим минулим, бо ми також часто вміємо широко жалувати, але аж' по смерті. Шока добра та мудра, лише треба в ній дечому навчитися.

Побувши у Мексико понад рік часу, я, нарешті, таки приїхав до Америки. Попав до берегів тієї гарної вільної країни, де центи треба було збирати не на вулиці, ні на вербі, але на мозолистій своїй долоні.

Не знаю, чи я мав якусь заслугу перед Богом, чи хтось мені ту ласку вивдавав перед Богом, але мені, куди я лише удався, - дуже шастило. Я міг подолати всякі труднощі, яких сьогодні бокся навіть пригадувати, такі вони були важкі, трудні та виснажливі.

В світі я також багато навчився; дечого також я міг і інших навчити, - а все разом дало мені той досвід, який приходить аж тоді, коли людина старіється.

За все я вдячний Богові, що дав мені багато й не раз терпкого досвіду, але ніколи мене не опустив, не забув і не кинув на поталу

Дав мені Бог можливість важко працювати, подав Він також і сили та здоров'я все те видержати й допомгти не лише собі, але також другим, які такої помочі потребували.

В Європі було багато українських стрільців і старшин, що опинилися в таборах полонених у Польщі та в Чехах. Було багато інвалідів. Багато вдів та сиріт воєнних. Їм ніхто не помагав, бо ми втратили свою державу. Чужі нам шкодили, а не помагали.

По своїй спроможності, я старався дати помічну руку, де лише міг, куди було потрібно, чи то словом, чи центом.

Переводили ми збірки на Читальні "Просвіти" й помагали будувати там Народі Доми, тошо, бо там, у "Старім Краю" - було наше серце. Наша любов до Батьківщини-України не вигасла на чужині. Це був той великий дар Творця для мене й других таких, як я. "Краше дати, як самому бути прошаком"!

Дешо з тих часів уже розгубилося, дешо вже призабулося та припало пилом. А дешо тут ще подаю, для збереження майбутнім поколінням.

Слави ми не здобули, але честь заховали!

Головне, ми не відлекувались своїх колишніх знайомих. Держали з ними листовну переписку, а все те держало нас на душі та не давало розпливатися в чужім морю.

Тепер, під тим оглядом є ще гірше, бо не можна й переписки вести вільно з рідними, що в Україні.

Туга за рідним і нам розривала нераз серце, але ми не зневірювалися в нашу Правду. Скромно, крок за кроком, треба було прямувати вперед і не схибити та не зайти на манівці, бо багато наших братів побило. Поважна частина, не видержала при ідейній, свідомій праці для добра своєї нації, - часто попадала в пазурі комуністичних лжепророків, і там для тих чужих інтересів віддавала свій розум, свій важко заправлений гріш і свою совість.

Хай Бог хоронить кожную нашу людину перед тим упадком!

Ми раділи кожним успіхом наших братів в Україні, бо їхні успіхи - були нашою радістю, а їхні невдачі - нашим терпінням.

До нас тут доходили всякі вісті політичного та громадсько-суспільного характеру, головню з Західно Українських Земель. Зі Східно Українських Земель приходили вісті нераз дуже протиречні. Одні хвалили соціалістичну українську "державу", а інші подавали правдиві вісті про винищення української культури й українського народу москвинами,

Вельмишановний і Дорогий Пане Восьний !

Сьогодні правдивог несподіванког був мені Ваш лист. Я був переконаний що Ви вже зовсім забули за старих приятелів, тимбіля, що знав я що Ви вже свої авантури сасливо покінчили. Малко мені лиж, що Ви так мало а взаглядно нічого про себе не пишете а що пишете то так загадково, що годі чого небуль додуматись. Цікаво булоб мені знати через що Ви попали в Таку калепу та як і коли скінчилась ціла авантура. Де в Ужгороді то час до часу довідувався дещо про Вас то від інш. (ейс-кого то від Др. Вирчака а ту від нікого нічого не годен розвідати.

Я хусів Закарпаття покидати через Своїшого, Вогледаля, Шронска і подібних приятелів Українських межи Чехами. До Львова приїхав я ще в липни і сиджу покищо спокійно у Львові, працюючи адвокатській канцелярії, то суду наезд прийняти не хотіли.

Др. Мельницький чимх хоїх начов до краю вертати не хоче і не дуж вибирається привик видно до життя на еміграції і засидівся а се по йому поглядови але. Я до нього прислав вже кілька листів та він не обзивається тому і я дав спокій та вже йогоне напастун більше моїми листами.

Питається про стан виборів і їх вислід- не хастя хотіло, то

Українці як все так і тепер не могли погодитись і пішли до виборів поділені на числені групи і стратили на Волині майже всі мандати а в Галичині яких 10 але за те партияна честь уратована а ісебто ліста маршалка Пілсудського ликує. Обридження чоловіка бере як дивиться на партійну заскурузлість спеціально у так званих радикалів треба оздоровляти вілносичи але як і з ким і з чим.

У нас саме тепер кіччиться політичний процес 17-тьох, кохитет допомоги політичним взяням часназу видатків а покрити майже жадного.

Питаєте як мені поводитись от товчу білу тай голі, хотіли мене вибиратив сенатори але поставили на таке місце що і сам Пілсудск не вишов-би не ма хастя.

Шваґер у Львові та дописебсь до Еас

Вже ким разом буде а Вас новостий а як нам красньо напишете

про себе волю а волю то я Ем зривають і пишу все докладно
до Вас лиш буде інтересувати а ти мчасом будьте здорові та не за-
бувайте своїх давних знайомих а нових оглядайте добре щоб знов не
попали в халепу.

Здоровля щиро ~~Ваш~~

Годованим Вас.

Давало щиро зачит, який скарбав на
важку справність, обіймаю, що Ви вже все
лише перебуваєте щасливо, лиш промчу за будуче
дуже згадати. А збуває дуже ласко задержу
Годованим а між ващими зриваюми і про Вас
ласко говорю. З все душа дуже остра, ще по-
важне берете а ласко такі остра, а в ласко
світло.

Годованим Вас дуже щиро

оставляюте з Богом

і промчу не будуче не забуду

Годованим Вас дуже щиро
вашо і любивий Вас
до ласко - а ласко робі справді
ах як Кошм планувати

Зав. Сидименко

Ваш щиро ~~Ваш~~

Вшанованіший пане!

Найшов я Вашу пошлідоно адресу та ціка-
вий знати що з Вами? Мабуть це саме місце, що
на адресі? Як фактично?

В нас виходить в Ужгороді. Українська Слобо-
хотів позати Вашу адресу, аби Вам могли
ли, так не знати чи добра адреса.

Що рідити? Невже це!

Коли нас постергошу. Як ритається надати,
то знаєш, що в Європі неспокоїтно, готуються
може до нової війни. Можлива війна з Білорус-
сиками, а виступає багаторо держав, а головнот
Німецьким, рекає на урядок Білорусиків та
новітійшим Українці. Це можемо дофити ви-
них випадків.

Ти не можеш Ви довідатися адресу проф.
Ситніке - він є в Канаді, перед роком був в Сал-
лині і в Ужгороді, потім вернув назад до Кана-
ди - восні 1932 року. Може довідаєшся від

кого.

Напишіть що що когось все діється. Ви маєте роботу пошили кризи? Ви тільки її відгукаєте? Тв нас криза - дименієм нам платити, ~~хоч~~ харчі і одяга стали тірохи дименієм, одяга скільки мусимо на своє вижити.

Тв Ангеліні біда - але певно Вам з долею піти.

(Здоров'я все серйозно)
(Володимир Бірчук)
(Ужгород 19/ХІ 1973)

Повний лист від Л-ра Володимира Бірчука з Ужгороду поміщуємо тут на те, бо він по перше - навізітис про поділі "Гаралди" на Закарпатті, а також він остане-тьс тут, як документ часу та документ рукопису тієї людини, що так багато доброго зробив для своєї Батьківщини.

Володимир Позняк.

Прощайте! А вы, друзья!

Его именем в Казань дарят во все времена Панагию Гирю,
в память и напоминание всем православным о том, что он сам
испытывает скорби и страдания, коим так же и мы будем подвержены.

Зформі одержимісннх на етнотому нашім українстві.
Держимо українське право українське? Опісля
немає скаргати з 20 інституцій і у нас є
громада; а українським готів, що виступили в
Синько. Але право на Великій Обачі між
Синько не 3^є але на основі згідно з українським
небаченням. — Але в українській на виступах
аматорів і т. д. Держимо українське, не
ту українську державу, а українську, —

Понижче - деякі дані про те, що і я хотів допомогти.
Крім того, треба було щось дати і на інші цілі.

Хай це залишиться у відомі суспільства, що я та-
кож уфундував появу книжки інж Лева Биковського, п.

н. ЗЕЛЕНА УКРАЇНА - Іван Світ, Нью Йорк-Шангай, 1949.
Пожертвував 1000 доларів на Фонд Катедри Українозна-
вства.

Пожертвував 2000 доларів на видання книжки "ТЕРЕБО-
ВЕЛЬКА ЗЕМЛЯ" та і на другі цілі дещо дав. Хай все
те буде Богові миле та на прославу Його Імені!

Побажання та подяка від Їх Ексцеленції Кир Аброзі з
Сенишина для Володимира Возьного за Княжий Дар
з нагоди Інсталяції.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

З ПРАЗНИКОМ ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВОГО

ВІТАЮ ВАС І ПЕРЕСИЛАЮ НАЙКРАЦІ

ПОБАЖАННЯ.

НЕХАЙ ВОСКРЕСІШИЙ ІСУС БЛАГОСЛОВИТЬ

ВАС І ВАШИХ ДРУЗІВ.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

† АМВРОЗІЙ, єпископ,

Апостольський Екзарх.

Щиро дякую за Ваш Княжий

Стамфорд, Конн.

Великдень, 1957.

*дар з нагоди
Інсталяції*

Це найближча Родина Автора
на Рідних Землях з котиком

Кожна нормальна людина любить не лише сама себе, але й другого.

Не належу і я до виїмків. Люблю перш за все своє родину, і завжди радів, що було з ким бавитися, зростати, а, коли доля нас розлучила, то було з ким письмово порозмовляти та взаємно поділитися радішами і смутками життя.

В нас була гарна і велика родина, бо на Поділлі люди бували заможні й самі мали та ще й другим давали. Були діти — було й на дітей!

На наступній сторінці є помішена знімка, а на ній моя родина. Третій від ліва, це моя особа зі знаком "X" на рамені.

Тож, хвала Богові, ми виростили та не всі були весь час разом. Нас єднала любов і бажання собі вірити, помагати та другими не гордіти.

Ми всі любили і любимо свою рідну землю та свій український наріз.

Служили своїй Батьківщині працею, розумом, вірою та вірністю. Ніхто з мого ролу ніколи не зрадив України.

Від часів, коли в Дарахові поселився наш предок, дід -Козак, наш рід розрісся та закоренився також на рідній Подільській Землі на-добре.

Мета

Щербтогабейс на рума

в Дарасови Роман Купчик
Кавели

№	Град и крѣпостъ Щербтогабейс	Место землеустроит	Цена	
			руб.	цента
1	Возв. Возв. Восточный	New York City	200	—
2	Возв. Восточный	Hamstead	500	—
3	Возв. Восточный	Hamstead	500	—
4	Возв. Восточный	Hamstead	100	—
5	Возв. Восточный	Hamstead	500	—
6	Возв. Восточный	Jersey City	500	—
7	Возв. Восточный	Jersey City	100	—
8	Возв. Восточный	Jersey City	200	—
9	Возв. Восточный	Jersey City	200	—
10	Возв. Восточный	New York	500	—
11	Возв. Восточный	Hamstead	200	—
12	Возв. Восточный	Hamstead	200	x
13	Возв. Восточный	Hamstead	200	x
14	Возв. Восточный	Hamstead	100	x
15	Возв. Восточный	Hamstead	200	x
			559	

Освідомившись, скільки доброго вкладу дав мій дід у розбудову своєї громади,- я також мав бажання бодай частинкою маленькою допомогти, щоб наслідувати добрі діла своїх предків.

Мій рід козачий ніколи не соромився робити добрі діла для себе і для других. А також, ніколи не змагав до злого.

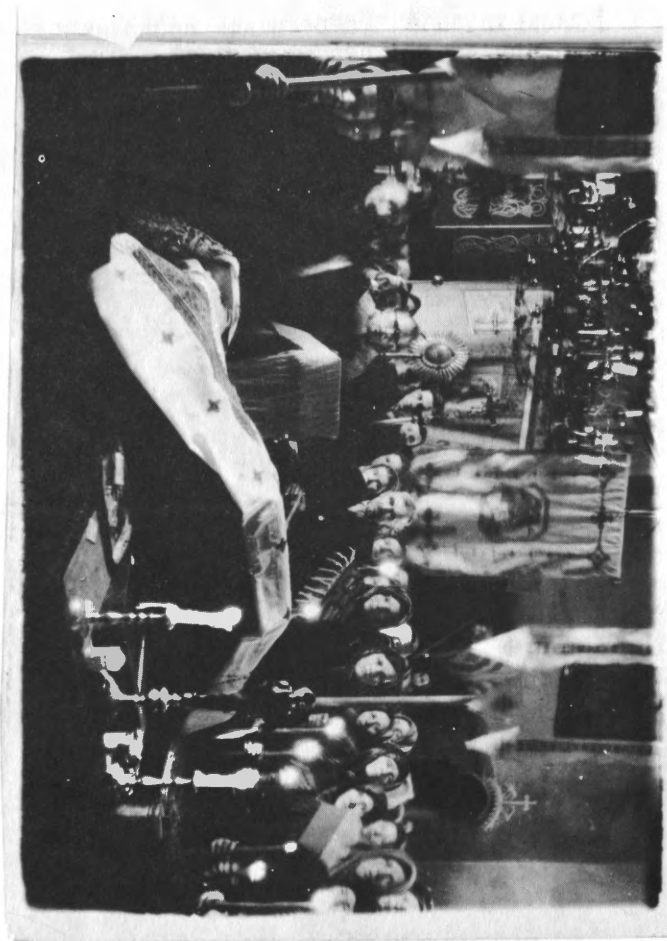
Друзям прошав, а з ворогами боровся. Честі своєї не продав і не тратив, а по чужу не посягав.

І я радів, коли остаточно міг закупити та переслати до рідного села, вже недавно, повне й гарне священічне облачення.

На знімці, що помішена на наступній сторінці відбито церемонію посвящення священничих облачень-риз.

Хай все те буде Богові миле. Коли б не такі нелюдські та жорстокі обмеження, які там існують, можна б було не одному допомогти більше, але там навіть "Молитись ворог не дасть!"

Москвини та і свої яничари, "правдою торгують" та зневажають Бага й людей. Можемо дивуватися хіба Божій терпеливості. Одначе і Божа ж терпеливість увірветься, і настане остання година для московсько-комуністичних організаторів і практиків сатанських комуністичних експериментів, які переводять на шкірі наших братів!

Великі труднощі з пересилкою подарунків в Україну, є поважною перешкодою для кожної людини, що бажає переслати такі дарунки рідним, чи знайомим, чи тим, що їм треба допомогти.

Нераз бажалось якось осолодити гірке життя тим, що бувають покривджені самою природою і потребують помочі, очікують її, але вона не доходить до них, бо не має або кому таку поміч подати, або немає як її подати.

Яка велика радість мусить бути для тих дітей і навіть для старших осіб, коли хтось звідкись їй передасть привіт та ще й чимось обдарує якраз у час великої потреби!?

Тож і я дуже радів, коли мав змогу вислати в подарунку декілька гармоній для опущених дітей, сиріт, що один, чи двоє з них в додатку ще були, або сліпі від народження, або мали якісь інші не домагання фізичні.

Побіч на знімці є якраз троє дітей з тими їх найбільшими радощами, - гармоніями, які мелодією по розмовляють і їм вказують трохи світу, як не в картинах, то бодай у звуках української пісні, яку ті діти заграють собі та порадіють милими тонами.

Може котресь з них колись ще й другим допоможе та розвеселить себе і других у шоденнім горькій темній дитини. Хай і це буде Богові миле.

М и л и й у с м і х з Р і д н и х З е м е л ь

Молоде покоління Родини Автора

Нехай ті мої слова, що їх вложив тут на папері,- будуть пригадкою тим, що, як і я - тужать по втраті Рідної Землі, але ніколи не скоряться перед московськими і всякими комуністичними насильниками; так як люблять Україну, – так і ненавидять ворогів її!

Молоде покоління буде творити напевно краші діла, як їхні батьки, бо все йде вперед: наука, техніка та й людські вимоги стають виразнішими.

Тиранія в світі буде занепадати й остаточно Україна визволиться з московсько-комуністичної залежності та буде не лише вільною, але і великою та могутньою державою української нації.

Нашого народу ніхто не винишить ніколи, бо сам Бог зберігатиме нас так, як досі зберігав перед національною смертю і загладою.

Для нас дороговказ: просити Бога, працювати, боротися, не зневірюватися та учитися перемагати сьогодні, а завтра перемажемо, напевно.

СПИС ІЛЮСТРАЦІЙ

З н и м к а А в т о р а	ст. 5
Гетьман Богдан Хмельницький	20
Переяславська Р а д а	21
Іван Виговський	23
Гетьман Іван Мазепа	24
Король шведський Карло XII.	26
Могила під Полтавою	28
Кирило Розумовський, останній гетьман.	33
Іван Котляревський	35
Б а с т и л і я	39
Школа для майбутнього імператора	41
Страта Людовика XVI. на гільотині	43
Наполеон Бонапарте	45
Відступ Наполеона з під Москви	52
Наполеона відставляють на острів	54
Тарас Ш е в ч е н к о	56
Церква в Дарахові	60
Типи українського Поділля	69
Козак у степу	78
Пугу! Пугу! Козак з Лугу!	80
Вершник	82
Вигляд Запор. Січі	84
Вигляд козаць. табору та козаки на чайках	86
Родинна знімка Автора	151
Посвячення свяшеничих облачень	153
Діти – гармоністи	155
Та на сторінках 149, 156 та 157 .	

З М І С Т

Вступ	ст. 7
Дещо про себе	10
Записки минулого.....	12
Спротив Москві	17
Від Переяслава До Москви.,.	
Від Переяслава до Наполеона	19
Стан в Україні перед походом Наполеона	32
Наполеон під Москвою	38
Козак П елехатий проти Москви. Дорадник Наполеона.....	49
Дарахівські Дзвони	60
Переказ про Дарахів	67
Пан та Лихо	70
Пан талиха	72
На Запоріжжі	85
Весілля	91
"Козацьке Весілля"	97
Пожар	115
Вчора і сьогодні	121
Хмелівка	128
Воля найдорожча	129
Документація. Фота кореспонденції на сторінках: 141, 143, 145, і 147.	